

SZERKESZTŐSÉG:
Budapest, VIII, József-körút 44.
Kéziratok vissza nem adtnak.

Előfizetési feltételek:
Egész évre . . . fjt 10.—
Fél évre . . . „ 5.—
Negyedévre . . . „ 2.50

A HÉT

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI KÖZLÖNY

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

KIADÓHIVATAL:
Budapest, VIII, József-körút 44.

Hirdetéseket
lapunk számára elfogadnak:
az összes budapesti hirdetői irodák;

Németországban kizárólag
Steiner Adolf hirdetői irodája,
BERLIN és HAMBURG.

—☉— Budapest, május 24. ☉—

Krónika.

Marabou-tollak.

— Május 21.

A számüzött királyné huszonhat teritékű ebédet adott, melyen megjelent hiveinek egész törzskara. Ott volt: a divisiojától megfosztott tábornok, az idejekorán nyugalmazott ezredes, mindketten hölgyeikkel, ott volt az ellenzék egy korifeusa, a volt polgármester, egy volt miniszter, s ama bizonyos nagyiparos, a kivel nem árt fentartani a barátságot, ott volt néhány hölgy, a kik még rég udvarhölgyi tisztséget viseltek, s ott volt végezetül az az egy-két lelkes ifju lovag, a kik egykor nem hiába olvasták a Chevalier de Maison-Rouge regényét. Mindenki el volt fogulva; az ex-diplomaták halkán, megilletődötten beszélgettek, a hölgyek sirdogáltak, a tábornok sokat evett s időnkint kövér könnyecpeket hullatott a szalvétájába; a Maison-Rouge-ok hallgattak s fehérek voltak, mint a fal. Csak a királyné volt élénk és beszédes. A mosoly mindig ott játszódtott szép metszésű ajkán; s ez a mosoly bátorította a csüggedőket, s további küzdelemre ingerelte a csatát veszetteket. Mindenkihez volt egy vigasztaló szava, mindig csak ő beszélt, s mikor koronkint poharához nyúlt, kipirult arczával dicsőítette népét, a derék, jó népet, mely tegnapelőtt oly ékesen szóló tettel mutatta meg iránta való szeretetét. És mialatt beszélt, szemei, azok az éj-fekete, hosszú pilláktól árnyékkolt, csodás nagy szemek úgy égtek és fénylettek, hogy a Maison-Rouge-ok szemlesütve is látni vélték a ragyogásukat. Ugy tünt fel mindenki előtt, mintha a királyné csak most volna igazán elemében; meglátszott rajta, hogy ha véletlenül férfinak születik, a csatatűzben lett volna otthon, s nem a kályha mellett. »Paroxizmusban van« — suttozták egymásnak a Maison-Rouge-ok — »de ha majd egyedül marad, össze fog roskadni.«

De nem roskadt össze. Az igaz, hogy nem is kereste az egyedüllétet. Folyton kihallgatásokat adott, fogadta a részvevők, az üdvözlők és a rajongók seregét, szétosztotta legédesebb mosolygásait a szegények közt, a kik eljöttek megcsókolni a ruhája szegélyét, osztogatta a kéz-szorítást, a jó szót, a biztató tekintetet a merészeknek, a kik ügyét a magukévá tették, két kézzel szedte ölébe a virágokat, a bokrétákat, melyekkel elárasztották, aztán

egyik kezével szívére szorítva a holnap már elhervadó emlékeket, másik kis kacsójával csókot intett a siró, tomboló és zsviót-rivalgó népnek. Csókot intett a keze és csókot intettek a szemei meg az ajkai is. »Olyan volt, mint a nap; mindenkinek volt egy sugara«.

Mikor aztán ütött az óra, bátran, elfogódás nélkül szállt fel hintójába, »mintha csak esküvőre menne.« A kocsisor megindult; s a szép asszony fogata zsebkenedők ezrei között, melyek mint megannyi fehér zászlócskák lengettek, pünkösdi rózsákból rögtönzött szőnyegen léptetett tova. A tömeg »hurráh«-zott és »zsvió«-zott. A szép királyné szebb volt mint valaha. Fekete ruháját marabou-tollakkal díszített drap-színű kabátka fődte, s dús fekete haján könnyű kis fekete capote kaczerkodott. Kövéres kis kezei tele voltak kaméliával; s ezek a baljóslatú virágok oly különösen illettek olaj-szín arczához! Így vonulhatott végig az érte rajongók között a szerencsétlen véget ért nápolyi királyné, a kibe szerelmes volt az egész világ.

A hajó-állomásnál végkép elérzékenyült hódolók serege fogadta. Mindenki sírt, még a hivatalos személyek is. A nép zokogott, éljenzett; ki a kendőjét, ki a kalapját lobogtatta. Az asszonyok átkot szórtak a szép királynő üldözőire; a férfiak megindultan keresgéltek a zsebkenedőiket. A mater dolorosa felszállt a hajóra, még egy csók az egész világnak, s a nehézkes alkotmány megindult.

Óriási zsvió reszkettette meg a levegőt, s az éljenzés és zokogás szava csak akkor halt el teljesen, mikor a hajó, a marabou-tollak és a kaméliák végképp eltűntek a bucsuzók szemei elől.

Szóval a szép asszonymak olyan sikere volt, a minőt csak egészen fiatal, ragyogó szépségű és genialis színésznek tudnak elérni egy kitűnő párisi színdarab első előadásán.

*

Persze, a szép Natália másképp is távozhatott volna hűséges Maison-Rouge-zsai köréből. Távozhatott volna önként, nem: legyőzve sorsától, hanem: előre megadva magát sorsának. Távozhatott volna két héttel ezelőtt, hódolva a józanság parancsának, egyszerű kísérettel, tünetés nélkül, csaknem ismeretlenül. Közönséges, sötét úti ruhában beült volna egy discret külön vonatba, mely irányt az ő akaratától várt, s azóta már régen pihenhetne »succès de beauté«-inak a babérain . . .

És akkor fiának, a kis porcellán-királynak az egészsége nem volna ilyen aggodalmat keltő, Belgrád utcáit nem mosta volna piros vér, s nem volna semmi szükség arra a kegyeletes elhatározásra, hogy új honából koszorút küld az elesettek sírjára s majdan mauzoleumot épített a hamvaik fölé

De akkor a búcsuzás sem lett volna ilyen szív-facsaró, s a marabou-tollak emléke nem élne örökké a szerbek lelkében.

Már pedig a belgrádi kis díva ezzel az elégtétellel tartozott magának. Tartozott nem az asszonyi, hanem a művésznői büszkeségének.

Tiborcz.

Utczán.

Tovább, tovább . . . nyughatlan szenvedélyvel
A természet bolygni kárhóztatott ;
Mint gyors vihar a szunnyadó habot,
'Tovább sodorja álmataj fejem'
Szünetlen munka, lázas küzdelem.
Ott, hol sietve hullámzó tömeg
Mohón keres fel önző érdeket
S közönyt mutat a bémész utczahad,
Mely változó és mégis — ugyanaz !
Mely mint a kőszirt lomha, szívtelen,
Erényt talál sok hitvány érdemen
És mert hevülni sohase tanult,
Letépi azt, mit perczek kéje nyujt. —
Ébren lobog szivemben öntudat,
Meggvédeni az emberjogokat,
Melyet lerántott utczasópredék,
Hogy meg ne töltse gondtalan fejét.
Nem tudja azt, mily kincset szórhat el
Önzetlenül a férjü kebel !
Mely mindenét, oh nép ! te neked adja,
Míg életének legszebb pillanatja,
Ha már e földön teljesítve lát :
Szépet, dicsőt, nagy eszmét, ideált,
Melyet kivívni önczél ! — és ha kell,
Sorsát Prométheusként tűri el.

* * *

Tovább, tovább . . . hol anyi érdek harczol,
Minek dalolni virágos tavaszról :
Hiába duzzad bennem őserő,
Legyőzni azt, mi le nem győzhető
S bármily dicső eszmével is felér,
Ha megvan a mindennapi kenyér !
Mint szél haboknak mormogó zaját,
Az utca népe lomhán visz tovább :
De érzem azt, mi boldogság lehet
Átalragyogni a tömeg felett,
Szeretni — mást is, szépet adni — másnak,
Utat jelölni a jövő világnak,
Hol miljó érdek egymásba vegyül,
Ott nem nyugodhat lelkem tétlenül ;
Nem lankad el valódi férfi szív,
Melyet idő, kor meg nem semmisít,
Melyet nem érhet pusztulás, enyészet —
Meggúgja bennem titkos ösztön, érzet,
Hogy küzdelmének szentebb célja van
S nem tűnik el örökké, nyomtalan
A feledésnek néma tengerébe . . .

* * *

Tovább, tovább . . . s ha mindez ábránd vége,
Csalódás ? mely mint dér virág felett
Kioltja majd a lángoló szívet ? . . .
Ha már a lélek vágyakat nem érez,
Mint üldözött vad erdő csermelyéhez,
Vérző sebemmel elfutok oda,
Hol minden, minden szent harmónia,
Hol önszivemből meritek erőt,
A multak romján építeni — jövőt !
Mig lángra szitják szenvedélyemet,
Önző világban, tövisek felett,
Ott is, örökre szépért küzdeni —
A költészetnek ihlett perczei ! . . .

Makay Emil.

Majd bemutatlak.

— Életkép. —

Irta : TOLNAI LAJOS.

Mindent elkészítettünk, a mi csak szegénységünkötől tellett. A fiunak klakkban, frakkban és lakkban kellett megjelenie, bár én a mellett voltam, hogy sokkal illőbb volna a magyar királyi miniszter előtt tisztességes magyar öltözetben jelenni meg, hanem feleségem, kinek igen gazdag rokonai vannak, azt mondta, hogy ő megbetegszik, ha makacsokodom.

— Mit gondolsz ? épen ezzel árulnók el, hogy kol-dusok vagyunk. A fiunak pályát kell csinálni.

Nem lehetett tehát ellenkeznem.

Nőm vette át a fiut, én csak üdvözlő beszédét javítottam. A szónoki munkácska Demosthenes modorában folyt, minden köntörfalazás nélkül, egyenesen, határozottan. A tulságos dicséreteket, szemtelen magasztalásokat, szentől-szemben való hizelgéseket — mert ilyenekre is akadtam — gondosan megnyesegettem.

Csak a dologra és a mi a fő : fortiter et breviter.

— Az Istenért apám, mit gondolsz ? szólt egész elképedve a fiu, a mint a nagy nap előtt egy kis idővel a beszédet elolvasta.

— Miért ?

— Ilyen beszédért nemcsak lehurrogatnak, hanem kikergetnek. Te a mit a miniszter őseiről mondtam, azt mind kihuzogattad.

— No igen, mert, fiam ! hazudtál.

— Én először is nem akartok diurnistaságot végezni, mint apám.

— Jól beszélsz Aladár ! — kiáltott be a konyhából anyja. Szerzek én te neked egy százötvenezer forintos feleséget. Már adtam is reá foglalót. Özvegy asszony, ötven esztendő, hanem nem látszik ám többnek harminczhatnál. A köruton van egy szép emeletes háza. Mindenórán elmegy hozzád. Légy ember fiam, szegyenítsd meg apádat az öt diplomájával.

Nem szóltam. Jó asszony, de elégedetlen.

— Azokat a dicseriadákat vissza fogom állítani.

— Akkor én az ebédre nem megyek el.

Hamarosan összekaptunk.

Kénytelen voltam engedményeket tenni, mert a fiut mégis hallani akartam.

— Ne úgy állj, ne feszítsd ki úgy a melledet. Ha beszélsz, szerényen beszélj. Az illik az ifjuhoz. Vének előtt alázd meg magadat.

A fiu nevetett, anyja sírt, hogy én Aladárt tönkre akarom tenni.

— Kedves apám, neked dunsztod sincs arról, hogy én minő hatást fogok tenni. Ugy állok, mintha én volnék

a miniszter, egyik kezemet ide dugom a mellényembe, mint Karczos Muki képviselő.

— De nem így az orrodból beszélsz?

— De épen hogy az orromból.

— Az orrodból beszélj fiam, eleget beszélt apád a torkából, annak adta meg az árát.

— És csak azt a szemüveget nem kapkodod a szemedhez.

— De igen, a szemüveggel játszani szokás. Hol leveszem, hol felcsapom, mint Franczi, az államtitkár-helyettes.

— No, hát én el is búvok.

Valóban a legnagyobb aggodalmakkal mentem a zugligeti bankettre. De hogy a fiu pályáját meg ne rontsam, meg kellett adni magamat.

Csinos legény volt Aladár.

Oh milyen lett volna magyar ruhában, mint egy régi gárdista. Széles vállán, domború mellén feszült volna az attila.

Igy olyan volt, mint egy pinczér.

Én magyar ruhában mentem. Vén, ősz ember vagyok, nem sokat törődtek velem. A vén ember bolond már az ifjak előtt.

Hatalmas T betűre volt alkotva az asztal.

Lehetett vagy háromszáz teríték.

A minisztert mint egy királyt úgy körülvették.

Mosolygott, és a legtöbbször csak egy ujját nyújtotta.

Én természetesen messze estem még az egy ujjától is.

Meg kell adni, a társaság nagyszerű volt. Az érdemjeles magas hivatalnokok csak úgy hömpölyögtek gögös mozdulataikkal. Még egymást is lenézték.

Csak a miniszter kegyét leste mindenki.

S az az Aladár gyerek úgy járt-kelt körülötte, olyan tiszteletlenül, hogy majd megevett a szégyen.

De úgy járt a többi fiatal is.

Istenem hova sülyedt az illem, tiszteletadás?

Mivel az ifjuság adta az ebédet: őt illette meg az üdvözlő beszéd tartása.

Reszkettem, szégyenltem is a beszéd azon helyeit, a melyeket akaratom ellenére fiam visszaállított, de féltem attól is, hogy a miniszter megbotránkozhatik a túlságos magasztalások miatt.

A fiu csakugyan előre feszítette mellét, poharát úgy tartotta kezében mint a kardot, a melylyel vágni akar, és csúful az orrából beszélt.

Hol tanulhatta, mikor sem én, sem anyja nem beszélünk így, s máskor ő se beszél így soha?

Julius Caesar, mikor Ciceró Marcus Marcellus melletti beszédét tartja előtte: a rettenetes magasztalásokra magánkívüli állapotba esik. Ajka habot túr, kezeivel levegő után kapkod, de azért nem állítja meg a tiszteségtelen szónokot. Bizonyosan gyönyörködött a beszédben.

A miniszter is egyre jobban oda tapadt tekintetével a furra.

Mellette a főhivatalnokok helyeslőleg integettek a fejükkal.

Helyes, helyes! mormogták előbb halkán, majd hangosabban.

Sokan körülvették a fiut, majd a vállaira támaszkodtak, úgy néztek a szájába, mint az ablakba, hogy lássák az egész szívét. Végre fölzúggott az: éljen a miniszter!

A miniszter kegyesen nyújtotta a kis ujját.

— Csókold meg, csókold meg — súgták neki innen-onnan, de Aladár mégis nem tette. Volt benne annyi becsületérzés belőlem.

Most a miniszter állott fel.

Álmos nagy szemeiről levette a szemüveget, hogy jobban lásson.

Templomi csönd állott be.

Meg kell adni, a miniszter gyönyörű szépen tudott beszélni.

Kifejezte: hogy a nemzet ifjúságában él, és nem adná a miniszterségeért, ha még egyszer huszonnégy éves lehetne.

Most vége-hossza nem volt a dikciózásoknak.

Minő orczátlan hízlegések!

— Ismersz-e? csapott a vállamra egy piros kövér ember, ősz szakállal alföldi hanghordozással ejtve ki a szavakat.

Csak nézöm, nézöm, hogy ki az ott az asztal végén, hát vöszöm észre: a Suhaj Dániel. Vén Suhaj, hát hogy vagy? Akarod, hogy bemutassalak a miniszternek? Majd bemutatlak. Hah! derék fiad van, gyöngyön kivágta a dicséretöket. Böcsülöm, abból lösz az embör. Ha az embör el akarja adni a lelkét (már csak irom ő nélkül) tegye ideje korán, mikor adnak érte valamit. A lélek olyan, mint a leány, legjobban fizetik míg fiatal. De nem is kérde, hogy hát én hogy vagyok. Hol is láttuk egymást utoljára?

— Nagy-Sajtoson ezelőtt épen harminczöt évvel -- válaszolám.

— Szamár ficzkó voltam, ugy-é? Csak ugy baka-lásztam át az érettségi vizsgán. Te eminens voltál?

— Mit ér?

— Semmit sem ér, egy fabatkát se. Én ezt már akkor is tudtam. Tánczoltattam a professoraim lányát, az öreg Fóthinak elszerettem a fiatal feleségét, s ezzel megszereztem a passzust. Ismered a minisztert?

— Nem beszéltem vele soha.

— Majd bemutatlak. A sógorommal nagy barátságban van. Ők is tanulótársak voltak Berlinben. Ismered a sógoromat?

— Nem.

— Különös. Őt pedig mindenki ösmeri. Jeles író, akadémikus. Borzasztó összeköttetései vannak. Mindent kivihet, de ki is visz. Három gaz testvérét húzta ki a sárból. Csak akarni kell, előtte semmi se lehetetlen. Ember soha ugy nem értette még, hogy kell fölhasználni a befolyást, mint ő. Nem ismered? Az különös.

Megmondta a nevét.

Oh nagyon is ismertem!

— Te nem is kérdezed, hogy én mi vagyok? Igyunk egy pohár bort. Méltóságos ur vagyok. A miniszter igen szeret. Most épen ide néz. A fiad jól kivágta a magas z-t. Mondd, te irtad a beszédjét ugy-é? Ráösmerem. A miniszter földiktáltatta a fiad nevét. Meglátogat-hatnál. Szép felnőtt leányaim vannak.

— Hány? vetettem oda a kérdést.

— Hat. Olyan boldog ember volnék, de ez a hat leány az anyjával együtt elemészt. Te neked csak ez az egy fiad van?

— Igen.

— Megállj, majd beszélünk még. Most rajtam van a sor. Tisza Kálmánra kell innom. Tanuld meg, hogy mindig csak a legnagyobb emberekre emelj poharat. Ha olyan szónok volnék mint te, egy hét mulva excel-lenciás lennék. Mi vagy? Bankhivatalnok? Az se rossz. Törekedjél a pénztárhoz, szedd meg magad, de okosan. Lehet. Mindennek megvan a maga módja. Majd beszélünk még.

És sietve elment.

Csakugyan Tiszára emelte poharát — óriási tapsok között. Pedig Tisza itt se volt.

Közvetlen a beszéd zajos hatása után — megint oda szaladt hozzám. Hozott egy üveg pezsgőt.

— Nos, mit szólasz a beszédemre? ostoba ugy-é? de hatásos. Én mindig a vezéremberekre ittam. Mikor Andrassy volt: akkor arra; mikor Deák: akkor arra; mikor más: akkor ő rá, azt hiszem, most is van a levegőben valami. De megkapom emberemet. Nekem mindig, akár Szapáry, akár Apponyi, akár Polónyi, akár Eötvös: a bálvány mindig bálvány. Forogni egyformán kell körülötte. Van itt barátom csésze-hordó inasból lett méltóságos ur is. Ott a sánta Oláh Jóska. Az ám a nagy ur. Irtóztató szélkakas és delator, de még milyen. Igyál. Óh barátom, ha bor nem volna, már rég fölakasztottam volna magamat. Az a hat leány, meg az az aszszony. Ismered-é, mi a ruha-kontó, ékszer-kontó, mézárskontó? Te, még színházba is hitelbe járunk. A ki itt nem mutat: az meghalt. Te igen kopottasan nézsz ki. Csodálom. Majd bemutatlak a miniszternek. Hogy vagy pénz dolgában? Igyünk még egy poharacskával. Megállj, a miniszter ide nézett, ma fontos kijelentések fognak lenni. Rendesen egy-egy hatalmas pohárköszöntőben szokta előre vetni tervei árnyékát. Majd beszélünk még.

Az emberek, sőt a pinczerek is figyelmesebbek kezdtek lenni irántam. Feltűnt nekik, hogy egy magas hivatalnok beszélget velem huzamosabban.

— Apám — ölelte át nyakamat a fiam — te nem is szóltál arról, hogy Iszom Istvánnal ismeretségben vagy. Az nagy firma. Csak beszélgessetek, majd én is visszakerülök: akkor mutass be neki, nem bánom. No, ugy-é megtette a beszéd a hatást? Egyszerre négy meghívót kaptam estélyre. De bocsáss meg, öreg, nem maradhatok el a társaimtól. Ne is várj rám, ha menni akarsz, csak menj. Mondd anyámnak, hogy minden remekül sikerült. Reménylem, öreg, büszke vagy reám. Nehány forintot nem adhatnál? Táncmulatság is lesz.

A mit lehetett, adtam a funak.

De egy kis oktatást is.

— Oh apa, mások most az erkölcsök, csak bizz te mindent én reám.

Alig ment el a fiu, nyomban oda ért Iszom István.

Nagyon erősen mellém simult.

— Vén Suhaj, neked mindig volt pénzed, nekem elegendő, soha. Az a hat leány meg az a követelő aszszony megesz. Itt a miniszternek valami igen szép óvációt akarnak tenni — s kevés pénzt találtam hozni magammal. Akarod, hogy bemutassalak a miniszternek? Majd bemutatlak. Tudnál-e nekem adni kölcsön vagy husz forintot? Itt van az egész éves utijegyem. Fogadd el zálogban.

Én természetesen nem fogadtam el, de tiz forintot adtam kölcsön méltóságos barátomnak.

Kissé fanyarabban ugyan, de a fülembé sugta: akarod, hogy a miniszternek bemutassalak? Majd bemutatlak.

Azzal ott hagyott.

Nem is zavart többé.

Folytak a pohárköszöntések, harsogott az éljen és dolgozott a cigány.

Későre járt az idő, kezdtek oszladozni a vendégek, de csak az erdőbe — én tehát hazafelé indultam.

A lóvonatu kocsin egy vastag német ember ült mellém.

Hamarosan bemutatta magát, hogy ő laibachi kartongyáros. Ő is itt volt az ünnepélyen, figyelemmel kísérte méltóságos Iszom István urat. Jelezte, hogy nem sokára sokat fogok olvashatni róla, mint érdemjel-ügynökről. Őt vagy tizezer forintig becsapta.

S hosszan elbeszélte a becsapási körülményeket.

A Margit hidfőnél elváltunk.

— Sokat fog ön olvashatni legközelebb egy botrány-perről. Le fogom rántani egy csomó magyar svihák, szédelőg álarczát.

Nem sokára hozták is a lapok, hogy egy magas rangu miniszteri hivatalnok és egy lajbachi festőgyáros stb. stb. rendjelek és a többi és a többi.

A Gyár-utczában találkoztam az ünnepély után egy délelőtt Iszom Istvánnal.

Csinos, kövér szőke leánykát vezetett a karján.

Elpirult, vissza akart fordulni, hogy észre vett, de már oda értem.

— A leányod? kérdezém.

— Nem, azaz — dadogá — több, öreg, de erről senkinek se szólj. Tudod, én mindig kedvelője voltam a csinos idylleknek. Nem felejtettem el, a mit ígértem. Akarod, hogy bemutassalak a miniszternek? Majd bemutatlak.

Azzal ő fölfelé a Podmaniczky-utczának, én lefelé a Laudon-utczának.

Alig telt bele egy pár hét: olvasom a Pesti Hírlapban, hogy méltóságos Iszom István ur nyugalomba vonult, s Fierneisz Joachim lajbachi gyáros a pert visszavonta.

Mintha a kegyetlen sors akarná, sűrűn találkozom Iszom Istvánnal, mindig kopottabb-kopottabb kiadásban, csak büszke fejtartása a régi. Soha se mulasztja el oda simulni hozzám egy pillanatra, nem abból a czélből, hogy megadja azt a kis kölcsönt, mely bizony jól esnék szűkös körülményeink között, hanem hogy protektori hangon oda vesse:

— Akarod, hogy a miniszternek bemutassalak? Majd bemutatlak.

Magas botrányok.

(Válópör és mesalliance.)

A családi meghasonlás tragikumának eme két pólusa körül fűződik hetek óta a süttögő botrány kigyó-fészke. Amott egy szépségben, fényben ragyogó koronás asszony lép le kényszerítve a trón arany lépcsőjéről, hogy megunt szerető módjára vegyen búcsút hatalma, büszkesége színhelyétől, míg a férj Páris bünbarlangjaiban fecserli millióit; itt egy ós-család egyetlen sarja dobja el magától az ősi címert, hogy a tavasz igénytelen koszorúját fonja egy kis kardalosnő halántékaira. Szegény jó öreg góthai! Mintha hallanám már is, hogy fújja szertesét lapjait az idők demokratikus szele. Saturnus korát, az »aurea aetas« ovidiusi napjait éljük-e megint, a midőn biboros fejedelmek esdenek szegény pásztorlánykák kezéért, s vetélkedő gógós istennőknek egy félmeztelen Páris nyújtja a szépség almáját?

Teljességgel nem, csak a keret új és idegen. Mert a nagyvilági botrányok ép úgy magokban hordják a kor és a civilizáció s az ember változó műveltsége módosító elemeit, mint akármilyen más. Amit ma sima periratok vagy névtelen brosürok leleplezése kellő tartózkodással értelmeznek, azt rövidebb úton végezte egy XV. századbeli thüringiai herczeg, a ki Brandenstein Katalin nevű szeretőjével megszökte, utánok siető törvényes hitvesének azzal dobta arczába faczipójét, hogy: »Asszonyonak otthon a helye«. Szegény Anna herczegné végre maga is kárpótlást keresett s talált egy nemes lovag oldalán s belátta, hogy a hűség oly portéka, melynek legkevesebb értéke az előtt van, a kinek kínálják.

De hát nehéz is azt érteni, hogy a politikai souverainitás teljhatalma, mely előtt meghajol minden akarat, a családi élet sokkal szerényebb körében leljen oly korlátokra, melyek előtt megtörni legyen kénytelen. Hogyan fogadhatták volna el ezt a tételt a trónok hatalmasai,

kiknek parancsszava nem tűrt ellenszegülést? Luther és Melanchthon elnézése, melylyel a pfalzi választó kettős házasságát kánonilag elismerték, alig kétszáz év múlva praecedent alkot arra is, hogy a porosz consistorium II. Frigyes Vilmost kettős-, sőt hármasházasságra szabadítsa fel. A maitresse-uralom ily túlkapásainál mégis csak sokkal kevésbé ütközik a közerkölcsökbe egy túrhetlen házasság felbontása.

Ez az irány azonban, melyet a reformáció utáni kor különösen az apró német protestáns fejedelemségek-nél mindjobban érvényre emelt, míg egyfelől könnyűvé tette a messalliance-okat, másrészt jelentékenyen megapasztotta az uralkodásra hivatott ágak számát. A XVII. század évkönyvei telvék ily chronique scandaleuse-ökkel. A Leiningen grófi ház egy tagja, *Lajos* gróf, elüzi nejét, egy Nassau-Saarbrück grófnót, hogy gazdasszonyával összekeljen. *Ernö Vilmos* herczeg is ajtót mutat hitese nejének, egy Limburg-Styrum grófnő szép szemeiért. Hiába fordul az elhagyott asszony vetélytársnője anyjához, fivéréhez, hogy visszatartsák versenytársát e lépéstől. A megalázkodás kalváriájának minden stációján keresztül ment nő meghalt kevéssel azután.

Hanem akkor még legalább a titokzatosság egész romantikája környez egy ily összekelést, mely legszen- tebb jogaitól foszt meg egy anyát és hitvest. Mikor a szerelmi kalandjairól hirhedt *Lipót Eberhard* würtemberg-mömpelgardi herczeg esküvőjét tartotta Hedwiger Anna Sabina nevű liegnitzi pékleánynyal, a papnak még a nevet sem volt szabad kérdeznie. Vőlegény és menyasszony, mindketten férfiruhában jelentek meg s a szertartáson jelen levő négy személy azt sem tudta megkülönböztetni, melyik a férfi, melyik a nő.

Talán egy családban sem gyakoribb a mesalliance, mint a Thurn-Taxisokéban. De talán egy tagja a családnak sem ereszkedett alá mélyebben e hagyomány követésében, mint *Thurn-Taxis Károly Anzelm* herczeg, ki saját szolgáló leányát vette nőül. Pedig a herczeg nem mindennapi hiúsággal rendelkezett. Szeretett oly szoros nyakkendőket, inggallérokat stb. viselni, hogy egészsége komolyan szenvedt alatta s mindezt csak azért, hogy a természetől halvány arczszíne kipirulnak lássék. A herczeg 1805-ben halt meg. Tizenöt évvel később a hetedik herczeg a családból, *Dietrichstein*, a *Wiener Nannerl* vette feleségül.

A legnagyobb fejedelmi botrányt azonban e század eleje látta abban a válópörben, melyet IV. György angol király indított neje ellen, hogy a leglovagiatlanabb módon hurczolja meg a nyilvánosság előtt. E nő *Karolina*, braunschweig-wolfenbütteli herczegnő. Nyílt szívű, kedves gyermek volt, ki a yorki herczeget annyira elbájolta, hogy mint alkalmas menyasszonyt ajánlotta a walesi herczegnek. A herczegnek, ki évenként csak kabátjaira 100 ezer frtot költött, szüksége volt arra, hogy adósságait kifizesse a parlament; a kézfogó tehát megtörtént, s a herczeg jövedelmei e pillanattól 600 ezerről harmadfél millióra emelkedtek. Kapott ezen kívül 270,000 frt menyegzői költséget, 280,000 frtot aranyneműek és ékszerek vásárlására s ugyanannyit kastélya felépítésére.

A trónörökös meglehetősen drágára tartotta magát. S még így is megtörtént, hogy menyasszonya első megpillantására így szólt Malmesbury lordhoz: »Hozzon egy pohár pálinkát!« mintha azt akarta volna ezzel kifejezni, hogy szíverősítőre van szüksége.

Alig született meg az első gyermek, a herczeg megindította a válópört neje ellen, Isten tudja, mily ürgy alatt. Karolinának el kellett hagynia férje lakását, de a jellemtelen ember még itt is kémekezt csempészett szolgálatába, kik hamis vádaskodásokkal táplálták gyűlöletét. A szegény nőnek a leányával való találkozást is

megtiltották. Anya s leánya csak titkon, véletlenül találkozhattak.

Ennyi üldözésen elkeseredve, a töviskoronás fejedelmű külföldre menekült, hol egy Bergami nevű olasz kalandor befolyása alá került. Ennek kíséretében utazott végig exczenrikus feltűnéssel Európán, keresve s nem találva sehol lelkének nyugalmát.

Útközben érte férje trónra jutásának híre. »Maradjon távol, írta a kegyetlen férj hozzá, ne hivassa magát királynénak, e föltétellel 500,000 frt évdíjt kap.« De Katalin nem állt rá a becstelen alkura s kikötött Doverben, hol lelkesülten fogadták.

Most a király törvényjavaslatot terjesztett a parlament elé, Bergamival elkövetett házasságtörés miatt, kívánva a nejétől való elválást. A törvényjavaslat csekély többséggel ment keresztül, de a másodszori felolvasásnál Liverpool lord visszavonta a király megbízásából a javaslatot. Brougham kitűnő védbeszédének benyomása alatt tette-e ezt, vagy mert attól félt, hogy forradalom talál kiütni — ki tudná megmondani? Lehet, hogy jobb terv ötlött eszébe, mert annyi bizonyos, hogy a boldogtalan királynő kevéssel ezután a színházban hirtelen rosszul lett s egy hétre rá meghalt. Senki sem tudta, mi okozta halálát.

*

De vajjon a fejedelmi válókeresetek rideg szárazságánál felemelőbb látvány-e a courtesane-oknak az a mindenható uralma, mely Európa udvarait az erkölcsstelen élvhajzászat fertőjébe süllyesztette Münchentől Párisig a múlt század vége felé? A legkicsapongóbb német uralkodónak, ki valaha trónon ült, *Károly Tivadar* bajor választónak egészen felesleges volt a nejétől való elváláshoz folyamodni, holott az 33 év óta megszűnt már tulajdonképeni házastársa lenni, mikor többé-kevésbé futólagos viszonyai révén egész serailjál övezhette magát. Mikor aztán mégis túlélve nejét, újra nősült, hitvestársává tévén a nagy Mária Terézia unokáját, Mária Leopoldinát, a választó fejedelem egész cselédségének megtiltotta, hogy ifjú nejének engedelmesséjének. Ez utóbbi egy ízben a nála vendégül volt hohenecki apátnak *sült denevért tállatott föl*, mitől a jól táplált apát uron oly hanyás vett erőt, hogy élete is veszélyben forgott.

Egyébiránt a választó-fejedelem nem csak maga lakozott a tiltott gyümölcsből bőven, de ezt az élvezetet szívesen hozzáférhetővé tette másoknak is. Schenk bárónő nevű maitresse-ét olyképen kötelezte le, hogy első ízben különböző gázságokért halálra ítélt férjének kérelmére megkegyelmezett, oly föltétellel, ha esküt tesz rá, hogy sohasem közeledik nejéhez, később pedig, mikor a kegyencznő arra kérte, hogy mégis csak hajtassa végre a felfüggesztett halálos ítéletet férjén, mivel szeretne Chamisso grófhhoz menni nőül: ha e kérelmet szó szerint nem teljesítette is, de élethossziglan elzáratta az útban álló férjet.

Milyen előzékenység egy közönséges Phryne iránt! De a becsület nőségek is megvan a maga divatja s az véletlenül nem a XVIII-ik század divatja volt. Tudjuk, hogy *Károly*, zweibrückeni herczeg ágyasa, *Esebeck* asszony nemcsak a fejedelmi palotában resideált, nemcsak követte urát utazásain, de az asztalnál is mindig jobbján ült, míg a törvényes hitves a balfelől szerényebb helylyel kellett hogy beérje. Az sem titok, hogy II. *Vilmos* hesseni választó akárhányszor bántalmazta tettelegesen feleségét, III. Frigyes Vilmos porosz király hugát, a kinek gyakran kellett közbelépnie, hogy a már nagyon mérgező fajult czivakodást elsimítsa.

De hát a hesseni uralkodóház vastagabb affaire-eket is látott azóta, a mik nincsenek a »Genealogische Kalender«-ben följegyezve. Nem is oly rég még — az 50-es évek-

ben történt — hogy Frigyes Vilmos választó-fejedelmet saját veje, egy Isenburg gróf jelentette fel család és okirathamisítás miatt, azon az alapon, hogy legidősb leányát, a gróf nejét, ki pedig házasságon kívül született, a feldai lelkész megvesztegetésével, hamisan vétette fel az anyakönyvbe.

És nemcsak vejével, saját édes anyjával is szünetlen torzsalkodásban élt a választófejedelem, mivel amaz, mint porosz királyi sarj, nem akart a herczeg nejével, egy borkereskedő leányával, egy páholyban ülni. A herczeg azzal állt bosszút, hogy anyja elől elzáratta a kasseli színházat, morgánatikus házasságból eredő gyermekeit pedig souverain akaratából Hanau herczegi czimmal ruházta fel.

Pár éve csak, hogy az egyik Hanau herczeg, Móríc, Bécsben csődbe jutott. Vele történt az is, hogy midőn váltóadósságai már oly tömegesen érkeztek be a kasseli udvarhoz, hogy a fejedelmi apa gyanuját fölébresszítették, ez irás-szakértőket hozatott Kasselbe, hogy a váltókat gondos vizsgálat alá vegyék. S hogy a makacs apa szívéhez s erszényéhez megnyissa az utat, a szerető anyának is cselhez kelle folyamodnia. »Frigyes, ezt nem fizetjük ki« — kiáltott fel színlelt haraggal. Mire a választófejedelem villámgyorsan pattant fel ülőhelyéből: »Mit, én, a hesseni választófejedelem, ne fizessem ki? Csak azért is kifizetem.« S a váltó rögtön ki lőn egyenlítő.

*

A poéták énekelhetnek idylli szerelemről, kunyhókban mosolygó boldogságról. Nincs igazuk. A szerelem is csak oly élettani mechanizmus, mint maga az ember, s ép oly változhatlan törvények alatt áll. Az élet rettentő prózája sokszor még nehezebben súlyosodik azokra, kiket a kiváltságosság hamis látszatával övez körül.

—i.

A henyesség minden bűn kezdete, egyes embernél s egész nemzeteknél.

*

Sok dolgot azért nem tanultam meg életemben, mert szégyenlettem bevallani, hogy még nem tudom. Sokan járnak így.

*

Nem jó volna, ha a széles olasz ágyakkal egyttal az olaszok elpuhult erkölceiket is elfogadnók.

*

Az ambíció borzasztó valami. Ha nem tudjuk elnyomni, sem kielégíteni, őrlésre visz.

*

Miért van, hogy a bűnre csábítani, az erényre rábeszélni szokás az embert?

*

Az anyatejjel beszített előítéletek miatt sokaknak nem eshetik le a hályog a szemükről; ritkának van annyi lelki ereje, hogy az első nevelés lánczait széttörje.

*

»On passe la moitié de sa vie a faire de betises, et l'autre moitié a les réparer. Életünk egyik felét bolondságok elkövetésével töltjük el, másik felét azok helyrehozásával.

*

Salamon példabeszédeit olvasom; de biz' Isten, nem leszek bölcsőbbé tőlük.

*

Negative is lehet vétkezni. Hallgatni, mikor beszélni kell, szint-oly nagy hiba, mint beszélni, mikor inkább hallgatni kellett volna.

Gróf Széchenyi István.

Egy kis sziverősítő.

Írta: GUY DE MAUPASSANT.

Chicot, az egrevillei korcsmáros az öreg Magloire anyó háza előtt állította meg fogatát. Negyven éves, piros pozsgás, gömbölyű ember volt — nagy kujon, a kit sokan veszedelmes rókának tartottak.

Gebéjét a kapu-félfához kötötte és bement a házba. Az asszony kis jószágára éhezett, mely egyenesen az ő terjedelmes birtokára dőlt. Huszszor is megpróbálta már, hátha megvehetné; de az öreg nyakasan ellenkezett. »Itt születtem, itt is akarok meghalni« — mondogatta.

Ott találta az öreg asszonyt az ajtó előtt. Burgonyát hámozott. Öreg volt, hetvenkét esztendő, sovány, aszott és pupos, de azért még oly dolgos, mint egy fiatal leányzó. Chicot barátságosan megveregette a vállát s melléje ült a zsámolyra.

— No, anyó, hogy vagyunk? Egészséges?

— Meg volnánk valahogy, — és maga, Prosper ur?

— Én? Hát hiszen mindenkinek megvan a maga baja. Különbén túrhetően érzem magam.

— Annál jobb.

Többet nem mondott.

Chicot elnézte az öreg szorgoskodását. A görbe, kösvényes ujjak, melyek oly merevek voltak, mint a rák ollói, kikotorták a kosárból a barna gömböket; gyorsan megforgatta a burgonyát és egy régi késsel hosszú sávokban leszeldeste a héját. S mikor kibukkant a héj alól teljes sárga szépségében a burgonya, beledobta egy vízzel telt edénybe. Három merész tyúk ezalatt odajött egészen a kötényéig, ott fölkaptak egy-egy darab burgonyahéját és sebesen megugrottak, csőrükben czipelve a zsákmányt.

Chicot zavartnak, elfogódottnak és féleneknek tettszett; kétségkívül lebegett valami a nyelvén, de nem merte ki kottyantani. Végül neki durálta magát:

— Mondja csak, Magloire mama . . .

— Mi tetszik?

— Még most sem akarja eladni a birtokát?

— Isten ments. Akár rá se gondoljon többet. A mit mondtam megmondtam és ezzel basta.

— De — tudnék egy módot, a mely mindkettőnkön segítene.

— Mi lenne az?

— Figyeljen rám. Maga eladja nekem a birtokát és mégis megtartja. Nem érti? Hadd mondok el hát töviről hegyire, mit akarok?

Az öreg abbahagyta dolgát, szeméit, melyek a ránczos héjak alól ujjan elevenen tekingettek ki, a korcsmárosra szögezte. Ez folytatta:

— Egészen világosan beszélek. Adok magának havonta 150 frankot. Tartsa eszében: minden hónapban hozok magának a kocsimban harmincz öt frankos darabot és mégis minden a régiben marad, egészen a régiben. Maga a házikójában fog lakni ezentul is, én sem zaklatom többet, adósom sem lesz, csak elveszi tőlem a pénzt, érti?

Derülten nézett az öreg asszony szeméi közé.

Ez azonban gyanakodva vizsgálgatta őt, mintha tört sejtene. Azután így szólt:

— No hát eddig van, a mi engem illet, de hogy lesz magával? Mert evvel még nem a magác a birtokom.

A korcsmáros így felelt:

— Ne akadjon föl ezen, maga itt marad addig, a míg a jó isten életben tartja. A saját birtokán van. Csak írja meg a jegyzőnél számomra egy kis papiron, hogy ez a vagyon halála után rám száll. Hiszen nincse-

nek gyermekei, csak unokaöcscsei, akikkel ugysem törődik. Meg van elégedve? Maga megtartja a birtokot élethosszig és én fizetek. Tiszta nyereség magának az.

Az öreget az ajánlat meglepte, nyugtalanította, de nem idegenkedett egészen tőle. Ezt válaszolta:

— Nem mondok se igent, se nemet. Majd meg-gondolom a dolgot, Jőjjön el a jövő héten megint, addigra bizonyosat mondok.

Chicot elment, oly elégtelenül mint egy király, a ki egy nagy birodalmat hódított meg.

Magloire anyó gondolkozva maradt helyén. A következő éjjel semmit sem aludt. Négy teljes napig lázas habozás gyötörte. Sejtette, hogy nincs minden rendben ebben az üzletben, de ha rágondolt a harmincz öt frankosra, — minden hónapban harmincz öt frankos! — erre a szép, csengő pénzre, mely úgy hull a kötényébe, akár az égből pottyanna alá, az ujját sem kell meg-mozdítania érte, — ez a gondolat elepszette.

Végül elment a jegyzőhöz s elmondta neki az esetet. Az azt tanácsolta, hogy fogadja el Chicot ajánlatát. Csakhogy harmincz öt frankos helyett ötvenet követeljen, mert birtoka legalább hatvanezer frankot ér. »Ha maga még tizenöt évet él is«, mondá a jegyző, »a korcsmáros még sem fizet ezen módon többet 45,000 franknál«.

Az öreg reszketett az ötven darab öt frankos reményére; de még se mert bizni benne, mert ezer cselből, ezer rejtett fogástól tartott.

Estig a jegyzőnél maradt, megszámlálhatatlan mennyiségű kérdéssel hozakodott elő és se vége, se hossza nem volt töprengéseinek. Végül megkérte a jegyzőt, szerkeszse meg neki az okmányt. Aztán úgy ment haza, mintha mámoros lenne.

Mikor Chicot megint eljött, hogy választ kapjon, előbb sokáig kérette magát. Kijelentette, hogy nem megy bele a dologba. De e mellett titkon aggódott, hogy amaz nem adja meg az ötven öt frankost. Végre mikor a korcsmáros nem engedett ostromával, kirukkolt követelésével.

Chicot kelletlen arczot vágott és visszautasította a követelést. Az öreg, hogy megnyerje, élete előrelátható végéről kezdett beszélni.

— Öt, legfőlebb hat évem van még hátra. Most a hetvenharmadikban vagyok és ugyancsak törődött a csontom. A minap már azt hittem, hogy végem van. Ugy tetszett, mintha kivájnák a testemet. Ugy vittek karon az ágyba.

De Chicot nem hagyta rászédetni magát:

— Ugyan ne beszéljen, maga vén róka, tudjuk, hogy olyan erős, egészséges, mint tornyunk. Legalább száz esztendeig él és még engem is eltemethet. Higyje el.

Az egész napon át alkudoztak. De mert az öreg asszony nem engedett, végre beleegyezett a korcsmáros az ötven öt frankosba is.

Másnap aláírták az okmányt. És Magloire anyó tiz öt frankos foglalót adatott magának. Három év mult el. A derék asszony pompásan érezte magát. Mintha semmit sem vénült volna és Chicot kétségbeesett. Ugy tetszett neki, mintha már egy évszázad óta fizetné az évjáradékot, mintha megcsalták, megfejték, tönkretették volna. Időről időre meglátogatta Magloire anyót, már mint ahogy így júliusban ki szokás menni a földekre, megnézni, kaza alá való-e már a termés. Az öreg maliziózus tekintettel fogadta, — mintha gratulálna magának a jó csinyhez, a mit elkövetett rajta; Chicot ilyenkor gyorsan a kocsi ugrott, ezt mormogva: »Hát csak nem akarsz megdögleni, te csontváz!«

Nem tudta, mit tegyen. Legszívesebben megfojtotta volna, valahányszor meglátta. Gyűlölte az öreg asszonyt

vad szenvedélylyel, a meglöpött paraszt szenvedélyével.

Gondolkozott, hogy fogjon ki rajta.

Egy napon megint elment Magloire anyóhoz s oly elégtelenül dörzsölte a kezeit, mint akkor, mikor először javasolta az üzletet.

Előbb egy darabig egyről s másról beszélt, s végre kibököktette:

— Mondja csak, öreg, miért nem ebédel nálam, ha Eprevillebe jön? Az emberek sokat fecsegnek róla. Azt mondják, hogy barátságunknak vége, és ez bánt. Nálam nem kell fizetnie, — úgy ám. Egy-két ebéd nem tesz tönkre engem. Jőjjön csak el, valahányszor kedve tartja és ne sokat teketóriázzon. Nagyon örvendének rajta.

Magloire anyó kétszer se mondatta magának, s mikor harmadnap egy szolgálégy kiséretében, kis kocsiján a heti-vásárra hajtattott, a lovát kedélyesen Chicot istállójába köttette ki és követelte az ígért ebédet.

A korcsmáros ragyogott az örömtől; úgy bánt vele, mint egy dámával és rántott csirkét, kolbászt, báránypecsenyét és szalonnás káposztát tálalt föl, bár az öreg asszony alig nyult valamihez. Gyermekekortól fogva mértékletességhez szokott s jóformán csak levesből és vajas kenyérből élt.

Chicot kínálta. Az anyó nem is ivott, még a kávé se fogadta el. A korcsmáros egyre faggatta:

— De talán egy kis szíverősítőt, valami jóféle pálinkát, anyó?

— Azt igen, — nem mondom, hogy nem.

A korcsmáros erre torkaszakadtából kiáltott át az ivószobán:

— Rosalie, hozz a finomból, a legfinomabból — a legeslegfinomabból!

A cselédleányka egy nagy üveggel jelent meg, melyet papírlapocska díszített. Töltött két pohárkával.

— Ezt kóstolja meg, anyó, ez folséges.

A jó öreg asszony lassan szürcsölgette az italt, aprócskákat hörpentett, hogy az élvezetben jó sokáig részesüljön. Mikor kiitta poharát, még lenyalta róla az utolsó csöppet is, azt mondta:

— Igen is, — úgy van, — ez finom volt.

Még ki se ejtette e szavakat, már újra töltött Chicot. Az asszony ki akart térni az új pohár elöl, de későn volt. Ép oly lassacskán szürcsölgette ki ezt is, mint az elsőt.

Mikor a korcsmáros harmadszor is tölteni akart, már nagyon ellenkezett. De amaz nem engedte szóhoz.

— De anyó, hisz ez valóságos tej, én tizzel, tizenkettővel megiszom ezekből az apró pohárkákból hiba nélkül; úgy csúszik le, mint a cukor. Nem okoz bajt se a testben, se a fejben. Azt hinné az ember, hogy elgőzölög a nyelven. Nincs egészségesebb valami ennél!

Az öreg asszonymak nagy kedve volt az itókához, hát nem ellenkezett; de csak félig itta ki a poharát. És Chicot, mintegy adakozási rohamban, így szólt:

— No anyó, ha ízlik magának ez az ital, küldök ajándékba egy hordóval. Hadd mutassam meg, ki az igaz barát.

Az asszony nem mondott nemet és egy kicsit becsípve ment haza.

Másnap már ott volt a korcsmáros Magloire anyónál. A kocsi saraglyájából egy vaspántos hordócskát húzott elő. Biztatta az öreg asszonyt, hogy kóstolja meg a tartalmát. És ni, a tegnapi »finom« volt az.

Mikor kiitták a három pohárral, Chicot hazaindult.

— Különbén ha ez itt elfogy, majd lesz más; ne törődjön anyó vele, ha ízlik. Én nem vagyok zsupori. Minél hamarabb kiüsszük, annál jobb.

Ézzel elhajtott.

Négy nap múlva megint eljött. Az öreg asszony az ajtó előtt kenyeret metélt a levesbe. Chicot jó napot kívánt, szóba ereszkedett vele és beszéd közben közel hajolt hozzá, hogy lehelletét megszagolhassa. Alkohol bűzt érzett benne és arca felragyogott.

— Nos, nem innánk egy pohárával?

És kétszer, háromszor is koccintottak.

Nemsokára azt suttozták a szomszédságban, hogy Magloire anyó suttyomban — iszik. És csakugyan nemsokára hol a konyha földjén találták elterülve, hol az udvarban, hol az utcán. Visszavitték a házba s mikor az ágyba tették, oly mereven és sárgán feküdt ott, mint a halott.

Chicot nem ment többé hozzá. És ha az öreg paraszt-asszonyról beszéltek előtte, szomorú arcot vágott, úgy mormogta:

— Nagy baj, ha igen vén korában szokik valaki ilyesmihez. Ebben a korban már nincs ellene orvosság. Vigyázatok, még valami nagyon rossz csínytet követ el vele az ital.

És csakugyan csúnya csínytet követett el vele. A következő télen halt meg, karácsony táján. Részegen a hóba dőlt és ott fagyott meg.

Chicot megkapta a birtokot és gyakran emlegeti:

— Ha nem ivott volna a derék öreg, még elélt volna nagy tíz esztendeig.

A pásztorok.

Kép az Ukrajnából.

Tiszták és átlátszóak Ukrajnának éjszakái, áttetsző párázata illattal s melancholiával teljes, mint a forró égöv búbjós éjei.

Rózsás fátyollal eltakart, szivárványos udvarral kerített tele holdjai végtelenül nagynak látszanak.

Rhythmusos rezgés rázza meg a vastag légrétegeket, melynek mintha láthatatlan orgonasípjait szólaltatná meg a majd friss, majd lanya fuvalom.

Semmi árnyék sem vet foltot a roppant kör gyánánt elterülő földre. Alszik roppant, csendes mivoltában, s a láthatár párázata fölemelkedik és összeolvad az égajl sötétkéjével.

A magas menyboltozaton, melyen meglepő nagyságú és fényű csillagok ragyognak, széles utat tör a tejút, mintha csak elhintett hóból állana; a Sirius, a sarki csillag, mint valami tüzes szeg ragyog mozdulatlanságában, s a Gönczöl-szekér imbolygó fénynyel halad lassan nyugat felé.

Egy ily szép éjjelen, mely vallásos nyugalommal, vagy magával a természettel van tele, mely a maga fenségesebb halványságában mintha az általános világ-álmoknak válnék szentélyévé, egy különös, tömött, óriási test mozog, a meddig csak a szem ellát. Az ember azt hinné, hogy valami mesebeli szörny.

Nem egyéb ez, mint tíz—tizenkét ezer juhból álló nyáj, többnyire egy gazda tulajdona.

Ezek a roppant nyájak, amilyeneket másutt nem ismernek Európában, különös jelleget kölcsönöznek Dél-Oroszország sivatag rónáinak, a besszarábiai s a dnyepermenti pusztáknak. Van néha olyan nyáj, mely ötvenezer darabra rug, s mindegyiken egyetlen egy tulajdonos nevének kezdőbetűje képezi a bélyeget.

A nyári hőség által megaszalt rövid füvet legelik, melyet egyedül csak az éjjeli harmat frissít meg.

A kérődző csoportból kivehetetlen zaj kerekedik föl, rövid, tagolt tüsszkölés, rekedt bőgés, a bárányok

panaszos bégetése, a szerelmes kosok topogása, hívása, az elszáradt füveket és kórószarakat ropogtató állkapcsok egyenletes őrlése.

Csodálatos egy látvány ez, méreteinél fogva majdnem megdöbbentő ez az összeverődött juhcsoport, melynek gyapja úgy fénylik a hold bűvös világában, mint egy pánczél ezüst pikkelyei valami szörnynek a hátán.

*

Egy kis pásztorcsoport (legfőleg tizenötven lehetek) ülte körül a pálmátüzet s osztozkodott a savanyú káposztán, melyet egy háromlábú állóra akasztott bográcsban főztek az agyag-tűzhely fölött.

A föl-föllobbanó sárgás fény vonásról-vonásra megvilágítja az arcokat, még feketébbé teszi a sötétebb tónusokat, előmlik a hajon és éles körvonalakban tünteti föl a durva vonásokat.

Körben ülnek, szorosan egymás mellett, sorban belemerítik fakanalukat a bográcsba, állkapcsuk csendesen jár, el vannak telve étvágyuk kielégítésével, s világért föl nem emelnék szemüket, nehogy az alatt eltűnjék előlük a moslák.

Kettő közülök kissé félre ült egymással szembe, s párolgó bögréjükből az étkező paraszt ismeretes komolyságával isznak, mely művelet minden figyelmét igénybe látszik venni. Mindennapi közlekedése lényének a teremtés állati erőivel, melynek oly kis részét teszi egyszerű és durva állatiaságában.

Az egyik szakállas, meghajtott kolossz, vörös haja csak úgy lángol a tűz fényében. Vonásai durvák, ellaposodottak, majdnem formátlanok, fölfúvódottak, — bozontos szemöldökei alul alig látszik ki szeme s puffadt szemhéjai.

A másik sovány, ideges, fekete szempillái árnyékot vetnek majdnem szakáttalan sovány arczára, élénk taglejtéseiben s egész magatartásában van valami majomszerű.

Titokban figyelik egymást, kikerülve egymás alattomos és futólagos pillantását.

Egy hang sem hagyja el ajkukat. Mögöttük sovány, lompos komondorok ülnek farkukon, reszketve az étvágytól s el nem tévesztve szem előtt a szegényes maradékot, mit majd a vacsora után fognak nekik dobni.

Nem messze félmeztelen gyermekek játszanak kockát, s egy még csinos asszony, köténye fölött összetett kezekkel várja, hogy a férfiak jóllakjanak, hogy azután a bogrács alján megosztóznék kicsinyeivel és a kutyákkal.

*

Merev mozdulatlanságban áll ott a nő, oly állásban, melyben legnehezebb megőrizni a természetes női kecseséget. Kissé merev termete, karcsú nyaka és erős vállai, a rajtuk nyugvó kis fejjel a régi florencziek típusát juttatja eszünkbe.

A tűz lobogása tetőtől-talpig fényárba meríti, arcza van fordulva a tűznek; haja fonatokba van fonva s homloka körül csavarva. Szemöldöke hosszú és tömött, szempillái pedig oly nagyok, hogy mély árnyékot vetnek beesett arczára.

Néha-néha gyenge fuvalom kerekedik s megtánczoltatja a nő barna nyakán a hajtekeresből ki-kikapott hamis fürtöket.

Úgy látszik, hogy a nyugalom s az estebéd folytán az egész csoportot jóleső lankadság fogta el.

Az óriás egyszerre csak megszólal mély torokhangon, anélkül, hogy szomszédjára tekintene:

— Arról még beszélünk, Gavril.

— Miről, Pavel Sztepanovics? vágja vissza hirtelen a másik, ravasz orrhangján.

— Tudom a mit tudok, dörmögi a másik, szakállát kezefejeével végigsimítva s az üres csészét a fűre helyezve.

— Amen! mondja a másik, száraz nevetésnek vetve magát hátra, azután pipát vett ki zsebéből s megtömté.

*

Komor csend állt be: némasága azon erőknék, melyek összegyűlnek a felrobbanás előtt, az a lomhaság, mely megelőzi a harcot.

A többi pásztorok egymásután elvégezvén vacsorájukat, eltávoztak s betakarózáván nagy teveször-pokróczokba, lefeküdtek, hogy pipázzanak vagy aludjanak.

Ekkor a gyermekek félénken kezdtek közeledni, mint ahogy az éhes verebek szoktak röpködni a nyitva hagyott csűr körül, végre lassankint nekibátorodtak s körülvették az elhagyott tüzhelyet.

Az asszony is odament, nesztelenül helyet foglalt körülöttük és sietés nélkül, félig csukott szájjal evett, mintha fárasztó lett volna rá nézve.

A két paraszt nem mozdult többé, a fiatalabb hanyatt vetette magát, s szájából füstkarikákat bocsátott ki, melyek ide-oda kavarogtak a légben.

A másik ülve gubbasztott, meggömböszte hátgerinczét, állát térdeire támasztva. Szintelen szempillái alól mereven tekintett elő szeme, tüskés vörös haja fölállt, mint a kefe. Ugy nézett ki, mint egy kőbálvány.

Mintha kölcsönösen megfélemedtek volna egymásról. Gavril egész halkán egy ismeretes epedő dalt kezdett füttyülni.

Ez a lázasan remegő, suttogó fütty elkeserítette az óriást, kinyújtotta hatalmas lábait, nagyot sóhajtott, majd hangosat ásítva, oly zajjal csukta össze állkapcsát, akár csak egy farkas.

De Gavril meg sem mozdult, vakmerő maliciától villogó szemével kísérté tovább is a fölkapargó füstöt. Azután hirtelen fölemelkedett, könyökére támaszkodott s éles, rezgő hangon énekelte a népies refraint:

*Ó! a katona felesége!
Ó! a barinka tehénkéje!
Ó! a popadia ludnyája!
Ó! a szomszédom buzája!*

S a meleg páráról átjárt éjben, mely elnyelte a föld minden zaját, az alattomosan ingerkedő hang csörgedezett, gyöngyözött, szökkent s metszett mint a nyíl, pusztított, mint a megmérgezett tör.

A nő abbanhagyta az evést, Összeszedte a kanalakat és kenyérhéjakat, azután felfordítva a bográcsot, vissza akart vonulni. Ívelt homlokát nagy ráncz metszette ketté, de azért tovább foglalatoskodott gépszerűleg, magába elmélyedve.

*

A dal magasabb szárnyalására, mely éles sivitással furódott bele az álmos levegőbe, a nagy vörös paraszt nehézkesen fölkel, megrázta tömérdek testét, s azután kimért léptekkel egyenesen a dalolóhoz tartott.

Ez, a nélkül, hogy zavarba jött volna, kérdőleg nézett rá gonosz hangjával szemtelenül, alattomosan megnyomta a refrain végső akkordjait.

A gigász, az emberi arcú mastodon, ott állt Gavril előtt; fenyegetve tekintett le a lábainál elterülő emberre: szemei szikrákat hánytak, fehér fogai elővillogtak nyitott ajkai közül.

Dohányszag kezdett elterjedni, Pavel lehelte; pisze orrának czimpái hevesen szivódtak, arcának izmait s vörös szakállát különös erő rángatta; hatalmas melle szakadozva emelkedett, mintha fujtatóval élesztették volna.

Így állt ott pár pillanatig, azután iszonyuat ordított, fölemelte izmuktól dagadozó karjait, melyek erősek vol-

tak, mint a medvéé, s lecsapott az énekesre, kinek közönyös tekintete végig siklott rajta

Tompán zuhant le, mint valami kő, de mielőtt a nagy tömeg a földet érintette volna, Gavril gyorsabban megfordult, mint a kígyó, kisiklott az óriásnak teste alól, mely tompa zuhanással esett a földre; azután párduczként ugrott rettenetes ellenfelére, két sovány és ideges kezét az óriás eres, duzzadt nyaka körül kapcsolta, tíz ujját belemerítetté s úgy csüngött rajta, mint a tigris a bivaly nyakán.

Pavel dühtől és aggodalomtól elvakítva, térdre esett s vas karjaival úgy átszorította Gavril derekát, hogy majd megfulladt.

Így küzdtek pár pillanatig; a folyton növekvő düh, az egymástól való rettegetés sugallta kétségbeesés némákká tette őket. Csak a tüdejükből előtörő zihálás árulta el iszonyú küzdelmüket

Az asszony közelebb jött; kissé remegett, de különben nagyon hidegen, fájdalmas sajnálkozással nézte őket. A kis paraszt hörögni kezd a mind szorosabb kapocs alatt, száját sűrű hab önti el, nem tudja többé össze-csukni. De mennél jobban érzi gyöngülni magát, ideges körmei annál kétségbeesettebben mélyednek bele ellenségének rángatózó husába s örülten rázza, mintha szét akarná marczangolni.

S az enyhe tavaszi éjszakában ez a két dühtől vonagló lény a gyűlölet oly hevével fojtogatja egymást, mely hatalmasabb a szerelem minden erejénél.

A szánakozó tekintetű, de érzéketlen nő ott állt tőlük pár lépésnyire, karcsún, egyenesen, mint valami etruszk-alak.

*

A vörös ember egyszerre összeesett. Orrából, szájából, füleiből ömlött a vér. A győző, mikor érezte, hogy teste körül a vaskarok halálos szorítása enged, félig összenyomott veséjének minden fájdalma daczára akkorát kiáltott diadalában és örömeiben, hogy a legyőzött az agonia kétségbeesett végső erőlködésével fölnyitotta már lecsukott szemeit.

De Gavril még mélyebben ásta körmeit az óriás nyakába, ki összerogyott szorítása alatt, s mikor érezte, hogy elájul, megrázta diadalmas markával, tépte, szaggatta s az örültekéhez hasonló, kivehetetlen, szaggatott átkok közt dühöngött az érzéketlen test ellen.

Rettenetes és visszataszító volt. Körmeivel ásta, vájta, marczangolta a véres arcot; azután kimerülve az őrzöngésben, egy rugással föld felé fordította a tehetetlen testet, s zölden, mint a halál, ingadozva, félig elfulva megállt.

Így állt ott egy pillanatig, egyenesen, ridegen, mint a vasdorong, sovány arca átszellemült, bizonyos vad szépség öntötte el: a közönséges vonásokat a kielégített boszú édes érzete világította meg, azután pedig hebegve az örömtől, s minden lépésnél tántorogva, nem messze ellenségétől összeesett. Győzelmében kimerült, nyögött és sirt, mint a megvert kutya.

Ekkor az asszony, mint a megelevenedett szobor, odament s ráhajolt a legyőzöttre.

Lágyan, de erős kézzel fölemelte, hanyatt fektette, kötényével letörülte a haldoklónak ajkairól, rettenetes arczáról s ruháiról a véres habot.

Visszasímitotta az izzadtságtól nyugodt, de merev tekintetű szemére hulló sűrű haját. Kiszabadítva a meggyötört, puffadt, elcsigázott nyakat az összetépett ing foszlányai közül, a bogrács mellett fekvő bőrtömlővel vizet hozott, megnedvesítette vele az óriásnak homlokát, arczát, szemét, azután pedig pár cseppet öntött a tátongó fekete szájüregbe. Megmosta fölpuftadt kezeit, s türelmes, gondos ápolása közben a sebesült egyszerre csak egy

Képek Bulgáriából.

Irta: GRÓF VAY PÉTER.*

Il viendra le temps où la terre sera bien ennuyée à habiter, quant on l'aura rendue pareille d'un bout à l'autre, et qu'on ne pourra même plus essayer de voyager pour se distraire un peu . . .

Pierre Loti.

I.

mélyet sóhajtott, s visszanyervén eszméletét, körüljártatta kék fayence színű szemét, emlékezni igyekezőn, hogy mi történt vele.

Megfordult, pár lépésnyire maga mellett látja Gavril elterülve, mintha aludnék. Kimondhatatlan vad gyűlölet, melyet még a legyőzetése fölött érzett szégyen is tetézett, marczangoló szívét és torzítá el éledő vonásait.

Legyőzték. Ki? Ez a nyomorult fattyú, ez a majom, a ki csak szemtelen darabokat tud énekelni. Legyőzte ez a féreg! mily megalázás! őt, kinek válla olyan, mint a szibériai szürke medvéé, őt, az eddig legyőzhetetlen bajnokot, aki elől meghátráltak Ukrajna összes athlétái! Ó keserű, metsző, piszkoló szégyen! . . .

S ebben a nyers, ebben az eltompult állati lélekben föltámadt a boszú, a minden áron való vak, meggondolatlan visszatorlás érzete . . . s ekkor észreveszi az isteni szájalommal fölébe hajló égi arcot, amint rámosolyog; megpillantja azokat a finom, szende vonásokat, melyek oly lágyak és oly haloványok, mintha alabastromból lennének faragva.

S ez az ember, kit az asszony evangéliumi részvéte hozott magához, rettenetes káromkodással emelkedik föl, s az asszonyt öklének egyetlen egy csapásával lesujtja. Szó nélkül, holtan rogy össze.

Alig állván lábain, összeszedte utolsó erejét, hogy az asszonyra rohanjon; össze-vissza törte, rátaposott, s fölemelni igyekezett, hogy még egyszer a földhöz sujthassa.

— Kutya-fajzat! kutya-fajzat! hebegé száraz nyelvvel, vérben forgó szemekkel, az elvakult dühtől félőrülten.

Mikor látta, hogy mozdulatlan, hogy egészen össze van törve, fölhagyott hiábavaló dühöngéseivel a tehetetlen test ellen, s kimerülve rogyott mellé.

Félholt állapotában az ő arcza is a büszkeség kimondhatatlan elégtételét tükrözte vissza. Nem boszulta-e meg magát azon a gyöngye lényen, a ki miatt a legyőzetés gyalázatát kellett kiállania, pedig ez sokkal égetőbb, mint a fizikai fájdalom, mely tagjait marta.

*

Az egész jelenet alatt a pásztorok közül senkisem moccan meg.

A szükséggel nem bíró, a vágy nélküli míveletlen ember közönyös és fatalisztikus tétlensége az eszes állatok apathijába súlyesztette őket, akik csak saját magukkal törődnek.

Az álomba merült pusztában, melyet a távozásában megvörösítő hold gyorsan kezdett elhagyni, nem hallatszott többé egyéb, mint a bégető nyáj száraz bőgése, az állkapcsok mozgása, míg az összetört asszony mellett, ki úgy terült el a földön, mint a szél által letört kóró, egy juhász-kutya vonított panaszosan. Sovány bordái remegtek, a mint ott ült lehorgasztott fejjel, fülei előre estek könyes szemére, miket aggódalmasan, kérdőleg szegzett a pórnő immár megmerevedett tekintetére.

Dal.

Őszi napfény ragyog
Mosolyg a tájon, —
Biztatom a szívem:
Csöndesebben fájjon.

. . . Hulló falevél ül
A süvöltő szélre, —
Nem hallgat a szívem
Csitító beszédre.

Erdélyi Zoltán.

A perron tompa harangja harmadszor kondult meg, a kocsiajtók egymásután csapódtak be, a mozdony rekedten füttyölt — és a keleti futár-vonat impozáns méltósággal robogott ki a sophiai állomás elől.

Az áprilisi eső pedig verte egyaránt a vastag üveg-táblákat, mintha soha sem akarna elállani.

A balra elmaradt várost szürke nedves fátyolba takarta a zuhogó zápor és háttérébe a *Vitos* sötét csúcsaira ernyőként neheztedek az egymást kergető gomolygó fellegek.

Amint a waggonban magamra maradva, nézem a szintelen képet, egymásután élednek fel emléembe a különböző idők és körülmények, amelyeket ez érdekes államban töltöttem.

Mintha tegnap lett volna, olyan világosan emlékeztem vissza arra az időre, mikor először láttam Bulgária fővárosát.

Azóta sokat változott, sokadt haladt.

A pályaudvartól vezető rozoga fahid kő-épitménynek adott helyet, a tarkára festett viskókat emeletes házak váltották fel és a széles utcák közepén szégyenkezve áll még — magára hagyatva — a düledező mecset, egy régen letűnt világ egyedüli emlékeül.

A karcsú fehér minaret bámulva nézheti magakörül a gyors változást, és szomoruan mondhatná: »*Sic transit gloria*«.

És én mégis úgy látom Sophiát, mint mikor évek előtt jártam benne.

Az én szemeim előtt ma is olyan mint akkor, mikor a nyári nap ragyogva tört meg a mecset falain, és mikor a verőfény a várost környező Balkán-lánczot kékes derengésbe borítva, az egész kis várost — túlságos fényével — szokatlan árnyaival, vízfestményhez hasonlóvá tette.

Aquarelle, ez a legtalálhatóbb jelző Sophiára, mert kezdetlegessége éppen varázsa is.

A mecset körös-körül száz féle zöldséges bódéival, a világos kupola finom díszítése, a szűk bazár sátraival szokatlan, majdnem szinpadias benyomást nyer az intensiv világítás folytán, melyet váratlanul sötét-violás árnyfoltok tarkáznak, akár csak egy guach vázlatnál, hogy a körvonalakat meg sem lehet sokszor különböztetni.

Most a hatást még növeli a számtalan gerenda, a halomba rakott kövek, cserepek és az egész félig lerombolt város, hogy holnap újra épüljön fel izléstelen, de modernebb formában.

Azóta ezek a keleti színek, hogy úgy mondjam, nagyon megcivílizálódtak, a *vörös, zöld, kék* és *sárga* helyet adtak a divatosabb barna és szürke árnyalatoknak és a hajdan tömött bazárok lakói nagyon is elvesznek a túlszéles asphalt-járdákon.

*

Amint tegnap még végigsétáltam a csendes utcákon, eszembe jutottak a külföldi lapok sensatiós hírei a sophiai eseményeket illetőleg.

Kivált az utóbbi időben az egész sajtó úgy tüntette fel a dolgokat, mintha az ország belsejében valóságos forradalom és lázadás dülne. Aki fáradságot vesz

* E közlemények írója huzamosabb ideig élvezte a szófiai udvar vendégszeretét és személyes benyomásairól ad számot e közvetlenségük által különösen érdekes feljegyzésekben.

magának ide jönni, hamar meggyőződhetik az ellenkezőről. Mi történik azonban a város területén kívül, az már más kérdés.

Kevéssel Belcseff miniszter meggyilkolása után volt alkalmam egyik legmértvadbóbb angol ujság levelezőjével beszélni, ki véletlenül a szomorú jelenet szemtanuja volt. Az esetet azóta sokféleképen írták le, de majdnem érthetetlennek tünt fel mindenki előtt, hogy a közelben lévő két zsandár nem tudta a tetteseket elfogni. A levelezőtől mint teljesen semleges elemtől kértem tehát felvilágosítást. Mint mondá, a dolog sokkal természetesebb mint hinnők, ha ismerjük az idevaló *policzia* szervezetét. Nyugat-európai értelemben vett rendőrség és detectiv rendszer nem létezik. A közrendet egyszerűen a csendőrök tartják fel, kik valamennyien megbízható, sőt kitünő kiszolgált katonák, akik ha nyílt támadás történék, derekasan meg is állanak helyöket, de orgyilkosokkal szemben nem bírnak fegyverekkel.

És az angolnak igaza volt, ilyenemű büntettekhez, melyeknek számai messzire elágaznak és hol a csombók nagyon hatalmas góczpontokban kötődnek, ilyen büntettekhez éppen ilyen körmönfont detectivrendszer szükséges.

De ha az ember itt él köztök és látja a nyugalmat, értem, hogy mindenre gondol inkább, mint újabb rendőrségi szabályrendeletekre. És a herceg maga a legutolsó, ki bármit is proponálna, a mi népével való szabad érintkezésében gátolhatná, vagy ami arra engedne következtetni, hogy személybiztonsága hagyhatna kívánni valót.

A közbiztonság ma nagyon jó állapotban van. Az ország határain néha még előfordul, és a mi betyárvilágunkra emlékeztető Macedon vagy Alban-rablókkal pedig a zsandárok könnyen elbánnak.

*

Igy igen természetes, hogy az Udvar legkevésbé gondol az esetleges veszélyre, ha tekintetbe vesszük az őszinte ragaszkodást, mely a népet napról-napra közelebb hozza a sophiai palotához, miben rendkívüli érdeme van Clementine hercegnőnek is.

Rousseau a nevelésről irt művében egy helyen azt jegyzi meg, hogy a történelem alakjainál rendszeren anyjok karakterét kellene tanulmányoznunk, hogy fiaik belvilágára következtetést vonhassunk.

Ha Ferdinánd fejedelmet ösmerjük, önkénytelen jut eszünkbe a nagy enciklopedista mondása.

Ki sokat megfordul Bécsben, hol Clementine hercegné rendszeren lakik pompás palotájában, vagy ki tavaly jelen volt Margit főhercegnő esküvőjén Budán, annak bizonyára feltűnt a hercegné 14-ik Lajosra emlékeztető arczéle.

A galambfehér, de még dus haját özvegyi főkötő fedi, és ezek az ősz fürtök látszólagos ellentétben vannak a világoskék szemek ifju kifejezésével.

Némi szigort csak a magas homlok és a Bourbon-szerű hajlott sator kölcsönöznek a tanulmányfejre emlékeztető arcznak, a melynek minden, végtelenül nyájas mosolya egy-egy barátot kell, hogy biztosítson.

Én azt hiszem, hogy a hercegasszony összes fényesen kimagasló tulajdonai mellett éppen ez a finom mosoly volt az, ami mindenkit egyformán bájolt el, mert a komoly, majdnem férfiasan logicus gondolkozás mellett mi jellemzi társalgását, ott maradt kifejezve szabályos vágású ajkai körül mindig az asszony, és még inkább az anya szíve, teljes jóságában, szeretetében.

Clementine hercegné politikai és családi eseményekben gazdag életét sokkal többször írták már le, semhogy ismétlésekbe szabadna bocsájtkoznom.

Atyja: Lajos Fülöp király történetét olvasva, nevével sokszor találkozunk és az akkori nehéz körülmények élénk világot vetnek egyéniségére. De milyen halványak mindezek a száraz leírások, azok mellett az elbeszélések mellett, midőn a hercegné maga mond el ragyogó kedélye összes melegével, egy-egy epizodot a tuilleriák, vagy a St.-Cloud-i élet keretéből. Ezeket a jellemzéseket hallva, mintegy visszaálmodjuk magunkat egy régen eltűnt korba, régen letűnt emberek közé.

Mennyi, azóta elenyészett politikai érdekre vet új világot, és mennyi híres embert ismerünk így meg az ő hétköznapiasságukban.

*

Nagyon természetes, hogy a bolgár népnek hizeleg, ha a hercegnét az év egy részében körükben birhatják.

Mint minden keleti race, a bolgár is erősen hiu. Ezt különben dicséretükre mondom, mert semmi sem fejleszti jobban a nemzeti önértetést és ambíciót, mint éppen a jóértelemben vett hiúság.

Bulgária pedig mindenekelőtt szabadságára, önállóságára és munkaképességére hiu, mit fényesen bizonyítottak be az utóbbi években.

Ma méltán büszkék udvarukra is, sőt mi több, ugyancsak hiuk udvartartásokra is.

A sophiai palota fényes és szigoruan megtartott etiquette-je igen tetszik nekik, és ezt értem, miután az ott megforduló legelkényeztetettebb vendégeket is meglepi.

A palota kívülről egyszerű. A régi török konak helyén emelkedik, és jobbára abból is alakítottatott át.

Belülről már sokkal fényesebb, bár minden nehézkes díszítés kerülve van.

Kivált a nagy fehér stucco rococo-ízlésű dupla lépcső tesz impozáns benyomást, ünnepélyek alkalmával, a mikor minden egyes, sötét szőnyeggel bevont lépcsőfokon fegyveres albániai kavaszok és veres dolmányos, ezüstös huszárok állanak díszőrséget.

A sok délszaki növény, a bronz- és kristály-csillárok, a számtalan gyertya lobogó fényénél, csak emelik a hatást.

A táncsterem is fehér és arany, a palota többi szalonjai is, — mindössze a fejedelem dolgozó-szobája tesz kivételt sötét falburkolatával.

Ez az egész helyiség a legszigorubb renaissance ízlésre vall, közepén két faragott oszlop által elválasztva.

A bútorok és draperiák szintén sötét kelmékből vannak összeválogatva, melyek harmonikus hatását csak növeli az erkély festett üvegtábláin átszűrődő világítás.

Számtalan műtárgy és könyv, szőnyegek, fegyverek egészítik ki a művészi berendezést.

Azonkívül pár óriási kitömött sas és bagoly emlékeztet kitért szárnyaival egy-egy vadász-kirándulásra, mely a Rodop- vagy Balkán havasai között ment végbe.

Az asztalokon nagyjára az emlékek vannak felhalmozva, melyet az ország különböző részeiből hoztak a küldöttségek.

Egy bársony ládában a palota arany kulcsai fekszenek, melyet a nemzet küldöttsége adott a fejedelemnek, mikor a trónra meghivatott; mellette egy kis ezüst vasuti kocsiban az a homok áll, a melyet a herceg ásott a vasutak építésénél.

A szemben lévő falon két kitünő vázlat csüng. Mindkettő Sándor fejedelmet ábrázolja, kiről utódja mindig a legmelegebb elismeréssel nyilatkozik.

De ami ennek a szobának fő érdekét kölcsönöz, az az egyik sarokban álló óriási íróasztal.

Egy dolgozó-asztal rendszeren igen hű képet ad tulajdonosa szellemi életéről. A Ferdinánd fejedelemé úgy

túl van terhelve a legellentétebb dolgokkal és iratokkal, hogy ezt az óriási halmazt látva, értem, hogy ablakából legtöbbször hajnalig világosság látszik, ha el akarja mind azt intézni, ami naponkint rá vár, mikor a palota többi része már régen nyugalomra tért.

Megfordul ezen az asztalon minden: a legfontosabb állami actától kezdve a háztartást illető legrészletesebb kérdésegig.

Azonkívül ott megtaláljuk az irodalom legutolsó termékeit, kivált a természettudományi műveket, mert a herczeg ifjú kora óta passionatus ornitholog és botanicus.

Íróasztalán mindig van virág is. Egy nap a herczeg egy mezei virágokból kötött csokrot nézve, így szólt hozzám:

— Lássá, a természetet igazán szeretni a maga hazájában tanultam meg. Gyermekkorom legszebb emlékei azok az idők, melyeket gondolataimmal magamra hagyatva a gömöri erdőkben barangolva töltöttem. Murány nemzeties romantikája egész gyermek-fantáziámat betöltötte hőseivel, ... és most már fogja érteni, mért választottam incognitó czímül: a Murányi grófot.

Midás király borbélyja.

*Egy nagy titoknak súlya ül egyre szívemen,
Egy nagy titoknak súlyát már el se viselem.
Úgy furdal, éget, mardos egy hang, egy röpke szó,
Amelyet én tudok csak és nem tud millió.
Szeretném oda dobni a tudatlan világnak:
Szamárfülei vannak a nagy Midás királynak,*

*Az emberek tömegje csodálva nézi őt,
Hajlongnak trónusánál, mint istenség előtt,
Eltűrik hangulatját, időjárás szeszélyét,
Fürkészik akarátját és csillapítják kéjét,
S nem sejtí egy se, míg tart a vakbuzgó imádat:
Szamárfülei vannak a nagy Midás királynak.*

*Nagy bölcsnek ismerék el a bölcsek, a próféták,
Apolló-hirbe hozták a hódoló poéták,
Szépsége megigézi a szüzeket, a nőket,
Beszéde tűzpatalkja megrészegíti őket.
S én vagyok az egyetlen, ki a titokba láthat:
Szamárfülei vannak a nagy Midás királynak.*

*S mért hogy nekem kell tudnom e titkot, nekem éppen?
Hisz én egy jámbor borbély vagyok csak voltaképen,
Mért nem jutott ki másnak a felséges hajnyírás?
Oh mért hogy éppen engem tett borbélyává Midás?
Holott sok társam ennél jobb konczot nem kívánhat:
Szamárfülei vannak a nagy Midás királynak.*

*S ha még csak Midás volna, kivel ez megesett!
Hisz ő nagy és hatalmas s a rang sokat befed.
De bár ugyan vigyázza egymást úr s csöcselék,
Mért hogy meg nem látják egymás számárfület?
Mért nincs, ki bátran, büszkén egy nagy titkot kitarthat:
Szamárfülei vannak, de sok Midás királynak.*

Palágyi Lajos.

♣ **Madarászok hete.** A muzeum palotáján nem lengett az országgyűlési zászló, annál serényebben lobogott a Herman Ottó sörénye. A nagy pókász, halász és szélsőbali filozóf, néhány lelkes fiatal emberrel szövetkezve, madarász-kongresszust csinált és madár-kiállítást. A múmiák, kö-korszakbeli relikviák és törvényhozó főrendek méltóságosan unalmas fészket elfoglalták a légmadarai, igaz, hogy a hely hagyományaihoz alkalmazkodva, kitömött állapotban. Minthogy azonban elkövették azt a bal-lépést, hogy az életet próbálták imitálni, csakhamar el kellett onnan takarodniok és nem várhatták be azt a híres szavazatot, a melylyel Madarász József bátyánk maga magát tette meg képviselőházi jegyzővé. Pedig azt is érdemes lett volna kiállítani.

* * *

♀ **A negyedik színház** dolgának a folyása kezd hasonlítani azokhoz az afrikai folyókhoz, a melyek hol belevesznek a homokba, hol meg ki-kibukkannak, utoljára azonban mégis csak elenyésznek valahol és valahogyan, senki se tud róla bizonyosat. — Nos tehát ez a lengedező ügy legutóbb a fővárosi tanácsnál bukkant elé. A nemes magisztrátus véleménye az, hogy a vállalkozó triumvirátusnak meg lehet adni a színház építési concessziót, de, a hová építkezzék, az ingyen-telket nem. Mert privát vállalkozót a főváros nem segít; azonban ha a magas kormány méltóztatnék még egy műkedvelő vagy földtelemné lett gróf számára intendánságot szervezni, a főváros hazafias lelkesedéssel megcsinálja a hozzá való színházat. Miért? Mert az ötödik színház konkurrencziát okozna a népszínháznak? Hát ha »m. kir.« lesz az az új intézet, akkor nem kell tartani a konkurrencziájától? Avagy olyan bizonyosra veszik a t. város-atyák, hogy az excellenciás és méltóságos vállalkozás művészi és irodalmi mozgalmat egy csöppet se keltene, s konkurrencziát csak az operának csinálna — deficiziben? Különben a tanács határozatának mégis mintha volna logikája. Ugy látszik, a maga viselkedésével akarja pótolni s egyszerűen fölöslegessé tenni a Vigszínházat.

A csutaki békekötés.

(Elbeszéli egy vidéki lapszerkesztő.)

Az a történelem, melyet még páter Weiser vert a fejünkbe, megemlékezik a linczi békekötésről, a regens-burgiról s még egy csomóról, de a csutakiról — az én tudtommal legalább — még nem volt szó. De a mi még nem volt, az még lehet — mondá Cicero. — Sőt nemcsak, hogy lehet, hanem bizonyos vagyok benne — ezt már én mondom — hogy az unokáinknak írott történelemben ritkított betűkkel lesz egy fejezet ezzel a czímmel: *A csutaki békekötés.*

Bocsássanak meg nékem a tisztelt hisztorikusok, ha kissé megelőzőm őket s elmondom ennek a híres békének a történetét. Legalább hivatkozhatnak majd a kutfőre s rám, az élő tanura, ha ugyan akkor még élni fogok.

... Két lap volt még nemrégiben Csutakon. A *Harsona* meg a *Nagydob*. Előbbit Szépligethy Oszkár fujta, utóbbit pedig én ütöttem. A művelt olvasó ebből azt érti meg — a mi igaz is — hogy mi voltunk a szerkesztők.

A *Harsona* meg a *Nagydob* szépen fért meg egymás mellett. A két szerkesztőség, már t. i. Szépligethy és én, karonfogva sétáltunk egymással; együtt vacsoráltunk, együtt tarokkoztunk, egymást sosem kontráztuk meg s sosem udvaroltunk egy lánynak. Ha Szépligethy dicsérte a Mózsi borát, én az égig magasztaltam s ha én szidtam

a németet, Szépligethy is a pokolba kívánta. Szóval úgy éltünk, mint az egymást szerető édes testvérek. A *Harsona* meg a *Nagydob* közt a legtökéletesebb harmónia uralkodott, melyet semmiféle hamis hang meg nem zavart.

Egyszerre azonban változás állott be.

A dolog úgy történt, hogy a községi állatorvos névnapját ünnepeltük. Volt bor, pecsenye quantum satis. Sőt még töpörtyús pogácsa is. Hej! csak az ne lett volna, vagy ha már volt, csak Szépligethy Oszkár ne ült volna mellettem, vagy ha már én mellettem ült, csak ne szeretne volna annyira. Mikor Szépligethy Oszkár töpörtyús pogácsát ehetett, elemében volt; örömkönyüket hullatott, mikor csak látta azokat a barnára süített, ropogós kis jószágokat, melyeket én is olyan nagyon szerettem. Az én szívem is hangosabban dobogott, mikor közelükbe férhettem. (Oh, nagy idealista voltam én valaha!)

A mikor Rézi néni, a mi ünnepeltünk húségben megöszült felesége elének tette a nagy tál pogácsát, Szépligethy nagy vitában volt a plébánossal. Arról volt ugyanis szó, ki volt a nagyobbik bűnös, Ádám-e vagy Éva. A tiszteletes ur természetesen az Éva pártjára állott, a mi Szépligethyt (ő is szerette Évát) nagyban boszantotta. Szinte kipirult az arcza a vita nagy hevében. Én pedig ezalatt a Rézi néni nagy kínálgatására sorba kebeleztem be a pogácsákat. Mikorra el volt döntve, hogy az Éva volt a nagyobbik bűnös (mikor nem az?), akkorra már hirmondó sem akadt abban a piros szegélyű nagy tálban. Mind el lőn temetve oda a hőn dobogó szív — alá. Hej! ha tudtam volna, hogy minden egyes pogácsa egy-egy bomba, mely a mi testvéri egyetértésünket széjjelrobbantja, de hogy nyúltam volna én ahhoz a piros szegélyű, nagy tálhoz.

Szépligethy nem szólt semmit, de éreztem, hogy ebben a hallgatásban több a mérég, mint a kedvesség. Nem csalódtam. A *Harsona* szerkesztője egyre hidegebb lett hozzám, üdvözlésemet is zsebrevágott kézzel kezdte fogadni, a baráti kocczintások is mind ritkábbakká váltak, végre már tüzet sem kért tőlem. Ez a feltűnő hidegség a legközelebbi alkalomnál nyílt ellenségeskedéssé fajult. Mozgalom indult meg ugyanis Csutakon a villamos világítás behozatala érdekében. A közvélemény a mozgalom általánosítására a *Nagydob*-ot vélte alkalmasabbnak s így engem tett meg a végrehajtó bizottság elnökévé. Ez végkép elkéséríté a *Harsoná*-t s az ellenségeskedés Szépligethy részéről már a legközelebbi számban nyílt megindult. Először a cikkeimbe kapaszkodott, azután a hajamba. Hogy ne legyen mibe kapaszkodnia, nem irtam többé cikkeket s tövig levágattam a hajamat, de azért Szépligethy — mint amaz elkopott Sch-r nevű bálhós — nem hagyta magát. Előrántotta régibb cikkeimet s kisütötte, hogy hazaáruló vagyok, hogy Csutak előljáróságát az orránál fogva vezetem, hogy a villamos világításból semmi sem lesz, mert egy valódi amerikai petroleum-részvénytársaság megvesztegetett, hogy ezek az állapotok tarthatatlanok, tűrhetetlenek, hogy ezeken »az isteni népfelség és közügy szent nevében« segíteni kell stb. S a *Harsona* elég leleményes volt minden számban valami újabb skandalummal hozni kapcsolatba személyemet. A negyedik számban már azt írta, hogy vizet prédikálok és folyton bort iszom, pedig a két deczinél többet nem bírok meg, hogy az átkos korrupciót én vittem be Csutak »szüzies« falai közé; egyuttal kijelenté, hogy a jövő számban még érdekesebb leplezéseket fog tenni. S a *Harsona* beváltotta ígértét. Azt írta rólam, hogy elcsábítottam a bíró leányát s hogy a mosónénnek csak ígéretekkel szoktam fizetni.

A közönség, az a szenzációért epedő közönség persze kapkodta a *Harsoná*-t. Eleinte mosolyogtam abban

a hitben, hogy ez mutatja leginkább az én honpolgári nagyságomat. A kisbírókat nem szidják, de gróf Szápáry Gyulát igen. De mikor azután a *Nagydob* előfizetői lepadtak s olvasóknak nem maradt más meg, mint a konzervatív Szróli és a szerkesztőségi szolgál, ki mindezen minőségben szolgált nálam, nem mosolyogtam többé. Elhatároztam, hogy itt valamit tenni kell. Tettem is!

A lap homlokára mottót irtam és pedig a szentírás e békés szavait: *Szemet szemért!* Azután neki gyűrököttem s elővéve Szépligethy kollegám rozsdás fegyvereit, pariroztam, támadtam, ütöttem minden irgalom nélkül. A fekete nyomda-festéket számúztam s helyébe pirosat alkalmaztam, hogy vérszíne legyen, s új rovatot nyitottam meg e cím alatt: *A vérboszu*. Ebben aztán olyan leplezéseket tevék a bájos Szépligethy Oszkárt illetőleg, hogy a csutaki népkörben állandóan erről beszéltek. Kifundáltam, hogy a csabai népbank böcsületes pénztárosa — kit legalább húsz esztendőre ítéltek volna el, ha agyon nem lövi magát — közeli atyafiságban van vele s hogy nihilista. Lapom legközelebbi számban pedig részletes tudósítást hoztam ama kalandjáról, mikor éjjeli két óraker a Tamásiék kerítésén átugrott s bizonyítottam, hogy a szegedi kőpart bedőlésének ő volt az egyedüli oka.

S előfizetőim százával fordultak vissza. Mindenki a *Nagydob*-ot olvasta, dicsérték a hangját, lehurrogták a *Harsoná*-t, mint a ki személyeskedik s nem igaz szívvvel szolgálja a közügyet. A *Harsona* belátva, hogy ő a gyengébb, békülni akart. S a *Nagydob* volt a lovagias, hogy a nyujtott békejobbot elfogadja. Az állatorvos barátunknál találkoztunk, ott, honnan az ádáz gyűlölködés kiindult. Rézi néni újra töpörtyús pogácsát süített s én az elének rakott negyvenhatból csak hármát ettem. Szépligethy meg volt hatva baráti érzelmem e fényes nyilatkozatától s bűnbánólag borult keblemre. S a dolog vége az lett, hogy a *Harsona* csöndes muzsikaszó mellett beleolvadt a hatalmas *Nagydob*-ba. Az ellenségeskedés pedig mindörökre megszűnt.

Éz a csutaki békekötés története. Megegett pedig anno Domini . . . no de ez már a történészek dolga . . .

Lévai Dezső.

A természetnek legnagyobb ellensége a kultúra; legnagyobb tökéletesítője a halál!

Egy nő soha sem oly romlott, hogy ne kívánna a csábított lenni.

Egy öreg ur, kiről tudva van, hogy fiatal korában sok asszony volt szerelmes belé, mindig némi tekintélyben fog állani.

Minden költemény, melyet ön szíve mélyéből átérez, voltaképp az öné. Boldog az a költő s legédesb jutalmát vette, a ki a nőket tudja érdekelni.

Egy nővel élni, a ki csak kegyelemből ment hozzá az emberhez. »O Schande wo ist deine Röthe? O Blut, wo bleibst deine Wallung?«

Ki bír oly műveltséggel, hogy fölényét mások irányában, néha kegyetlenül is, föl ne használja? Ki áll oly magasan, hogy ily nyomás sulyát fájdalmasan ne érezze olykor?

A ki nem tud gonosz és kegyetlen lenni, az szelid és erényes sem lehet. Tud az szeretni, a ki nem tud gyűlölni?

Gróf Saáchenyi István.

IRODALOM.

Lónyay Jánosné naplója.

(Törödékek nagylónyai és városnaményi Lónyay Jánosné Lónyay Florentina urnó emlékirataiból. Első kötet: *Visszaemlékezések*. Budapest, 1891.)

A ki tudni akarja, hogy milyenek voltak a magyar nemes urnók hajdanán, olvassa el azokat a naplótörödékeket, melyeket néhai Lónyay Jánosné ő kegyelmessége irt s melyekből most jelent meg az első kötet a megboldogult leányának: Lónyay Etelkának a jóvoltából. Csupa jószág, gyöngédség, nemeslelkűség minden szava, tettei, gondolata. Mennyire törődik a közügyekkel, hogy érdeklődik a politika iránt és mennyire szíven hordja a haza sorsát! Mennyi bölcseséggel ítél emberekről és viszonyaikról és mennyi elnézéssel van tévedéseik és részvéttel szenvedéseik iránt! De csak a jó emberek iránt érez így, a rossz, jellemtelen emberekről tudni sem akar. A szabadságharcz véres eseményei borzalommal töltik el lelkét s minden erejéből igyekszik segítségére lenni a bujdosóknak és gyámolítani az elhagyott szegényeket. De a vérrel fertőzött Haynau előtt még fia (Lónyay Menyhért) életéért sem tudna könyörögni. És mily megható mély vallásossága, az Istenben való rendíthetetlen bizodalma, oly időben, midőn a szerencsétlen ország lakossága elfordul papjaitól és az Isten házából s tagadja az Isten létezését, mert elveszett az igazságos ügy s az ellenség annyi égbekiáltó bünt követett el büntetlenül. Ő nem ingott meg hitében, bizott a lesújtott ország fel-támadásában és újból való felvirágzásában. És sohasem lankadott munkássága, hogy bátorítsa a csüggedőket, megvigasztalja a bánkódókat és megsegítse a szenvedőket. Minden bujdosó, a ki arra vetődött, menedéket talált a házában, többnyire módot is arra, hogy megmeneküljön. Mindaddig nem nyugodhatott, míg nem javított a munkácsi várban elzárt államfogyok nyomorúságos helyzetén. Pedig nem volt könnyű munka. Elsőben is leküzdeni az osztrák várkapitány gyanuját, majd megnyerni a foglyok bizalmát, — azután meg az út sem volt valami nagyon kényelmes. »A gyakori vizek az egész talajt feláztatták — így ir — és az utak vízmentesen is igen rosszak voltak; de mi ezzel nem sokat gondoltunk és rendesen két inassal indultunk utnak. Ezek rendkívüli ügyességgel tudták a kocsit egyensúlyban tartani. Fölálltak a két felhágóra s a szerint, a mint jobbra vagy balra akart dőlni, ugráltak fel- vagy le a kocsii lépcsőin; hol az egyik oldalon, hol a másikon csimpaszkodtak bele a kocsiba és tartották vagy emelték. E nélkül a mély, vízmosta gödrökben a kocsii minden lépten-nyomon felborult volna... Ha hallom, mint türelmetlenkednek most az utasok, hogy lassan halad a vonat, örökösen ácsorog stb., mindig a beregi utak jutnak eszembe.«

Mindig vidám volt, nehogy búsítsa környezetét. Családjának őrangyala, boldogsága volt, mint feleség és édesanya az önfeláldozás maga. Gyermekei rajongással szerették, Lónyay Menyhért soha egy fontos lépést sem tett, míg ki nem kérte a kegyelmes asszony tanácsát. A nép imádta, mert mindenkihez volt egy kedves szava és jótleknyosságában nem ismert határt. Büszkeségnek vagy gőgnek nyoma sem volt benne, egyszerű volt és fenséges, mint a szentírás, melyhez annyira ragaszkodott. Naplójában megható egyszerűséggel írja le mindazt, a mit érzett, gondolt és cselekedett, mintha egészen természetes dolog volna, hogy olyan nemes volt, a milyen volt.

Leányiskolák igazgatói és igazgatónői, a megboldogult Lónyay Jánosné naplóját tanítsák a vezetősök alatt álló leányiskolákban. A fejlődő leánykák jobban megtanulnák ebből, mint bármely *Ulemtanból*, mint kell

majdan viselkedniök az életben, a társaságban, a családban, férfakkal, nőekkel szemben. Mindig egyformán: nemes egyszerűséggel, okos őszinteséggel, szívjósággal, nagylelkűséggel és nagy gyöngédséggel, a mi mind megvolt abban az úri asszonyban, kinek lelke annyi szépséggel nyilatkozik meg hátrahagyott irataiban, kit, míg élt, imádták az emberek és elhunytá után áldva őrzik emlékezetét.

Ipsé.

Széchenyi István leveleinek gyűjteményéből, melyet az Akadémia megbízásából *Majláth* Béla szerkesztett össze, megjelent a harmadik (utolsó) kötet. Összesen 686 levél van benne az 1840—1860 közti időből, tehát a nagy ember életének, ha politikailag nem is legjelentősebb, a psychologusra mindenesetre legérdekesebb korszakából. Ugy ama kor történetének egyes fázisait, mint különösen a Széchenyi életdrámájának bonyolódását és végső kifejlődését, olykor megdöbbentő fényvel világítják meg ezek a levelek, a melyek egyaránt értékes adatokat szolgáltatnak a historikusnak, mint a biografusnak. Ezzel a kötettel, melyhez pontos név- és tárgymutató is van csatolva, berekesztődik a gyűjtemény, mely összesen Széchenyinek 46 év alatt irt 1620 levélét tartalmazza.

162 király-himnusz. A »műbarátok köre« által magyar király-himnusz szövegére hirdetett pályázat 15-én járt le s nem kevesebb mint 162 pályamű érkezett. Ime mily szépen termeli a költőket a loyaltás, meg a száz arany.

Pierre Loti, a francia akadémia legújabb tagja, igazi néven Viand Louis Marie Julien, bretagnei születésű és most 41 éves, tengerésztiszt és a »Revue des deux Mondes« társszerkesztője. Valódi költő, rendkívül kifejtett érzékkel a szép iránt. Mindazáltal realista, ment minden ábrándozástól. Uti leírásai rendkívüli elevenességgel és plasztikával vannak írva. A »Pêcheur d'Islande« című regényével, mely igazi mestermű, egyszerre a modern francia írók legkiválóbbjai közé jutott. Megragadó könyv az, mely egyszerű, természetes emberi dolgokat a legfinomabb érzékkel ad elő. Egy év alatt a regény 67 kiadást ért. Carmen Sylva, Románia királynéja, német nyelvre fordította.

Az „Olcso könyvtár“-ból ujonnan a következő füzetek jelentek meg: *Aristoteles poétikája*, görögből fordította és jegyzetekkel ellátta dr. Gereb József, ára 30 kr. — Sophokles *Elektrája*, fordította Csiky Gergely, ára 20 kr. — *Lavisse* Ernő: Európa politikai történetének átnézete, ára 30 kr. — *Sophokles*: Oedipus Kolonosban, fordította Csiky Gergely, ára 20 kr. — Listi László munkái, életrajzzal bevezette Komáromy András, harmadik kiadás, ára 1 frt 40 kr. — *Régi utazások* Magyarországon és a Balkánfélszigeten (1054—1717.), összegyűjtötte Szamota István, ára 1 frt 40 kr. — *Augier* Emil: Az arczátlanok, fordította Gurnesevics Lajos, ára 30 kr. — *Oedipus király*, Sophokles tragédiája, fordította Csiky Gergely, ára 20 kr.

SZINHÁZ.

„Sötét titok.“

(A népszínház látványossága.)

Bourget-val szólva: »aforismákban utazó« modern aesthetikus, ha nem akar elkésni vele, maholnap már okvetlenül fel kell hogy fedezze a következő szellemességet: a mit a mai szinpad nyújt, már nem is művészet, hanem — *boszorkányság*.

Az a láz, mely elfogta a modern technikusokat, hogy: (ad notam: »Legyen világosság!«) »Ne legyen többé lehetetlenség!« átragadt a szinpadra is s azt hiszem, nemsokára el fog következni az az idő, hogy a színházi közönség, mely végignéz egy tragédiát, meg fogja követelni, hogy mihelyt a hős, vagy a hősnő elbukott, mutassák meg neki azt a tál vért is, a mely bűnhődő szívéből kicsurgott.

Ha »A Hét« a t. Akadémia megbízásából (zsiros szubvenció mellett!) szerkesztődne, vagyis jogában lenne unalmasnak lenni, egész kis aesthetikai tanulmányt lehetne írni erről a »látványossági lázról«, mely most végig pusztit a continens szinpadain; de — lemondva az *unalmasság dicsőségéről*, — miért ne mondhatnók el öt sorban azt, a mire a t. Akadémiának öt kötetre lenne szüksége.

Shakespeare színházában, a »Drury Laine«-ben oly primitív fokon állt még a szinpad technika, hogy a színész szétterpesztett öt ujját — egy ablakot képviselt s a »rendezés« felkérte a t. cz. közönséget, hogy tessék ide egy házat, oda egy erdőt képzelni és ennek a primitív szinpad technikának a korában írta Shakespeare a drámáit; — ma a szinpad technika elérte a tökéletesség legmagasabb fokát, hanem — Shakespeare nem ír többé drámákat!...

A »Sötét titok«, mint szinpad mű, tehát teljesen jelentéktelen. Egy ötkrajczáros füzetekbe való rémregény dialogizálva és tíz képre osztva. Master X. (most a történet Amerikában kezdődik és Londonban ér véget,) ki akarja ölni Master Y-t és becses családját, hogy örökséghez jusson. Méregkeverőnök, gyilkosok, zsebmetszők kedélyes társaságában érezzük magunkat 7-től 10 utánig és pisztolyokat, késeket látunk villogni, hogy szinte vaczog belé a fogunk.

De ez mind mellékes.

A fő a 8-ik és a 9-ik kép. Ebben a két képben a szinpad valóságos Themsevé változik át. A szinpad egész szélességében egy nagy folyó — a Themse, — melyen valóságos gözhajó megy, karsu sandolinok futnak végig s a melyben igazi, eleven halakat látunk uszkálni.

Leírhatatlan hatást gyakorol ez a kép a nézőre! Alig vagyunk képesek a szemcinknek hinni és az ezeregyéjszakai való szemfényvesztésnek gondolnók, ha nem hallanók a hullámok csobogását s ha nem látnók a komikust, a szerelmes hőst, meg a drámai hősnőt, mint a nedves macskákat csuron-nedvesen kikecmelegni a vízből.

Ez a »vizes dráma« fogja előreláthatólag a budapesti közönséget, a színház bezárásáig, a népszínház pénztára felé terelni.

A szinművészet magassága kissé elborul, de hát ez — nyáron mellékes. Majd felvidul a télen valami mulatságos operettel s csak azért biggyeszteni ide, mert jellemzetes egy kicsikét, hogy mikor a népszínház szép drámai primadonnájának a csütörtök esti főpróbán először kellett beugrania a vízbe, egy pillanattal mezüttödvé állt ott, mintha elgondolkozott volna.

— Min gondolkozott? — kérdeztem tőle a próba után.

— A fölött töprengtem, — felelte szép drámai timbre-ü hangján — vajjon nem cselekedtem volna-e okosabban, ha — uszómesternővé lettem volna!...

Nemo.

A nemzeti színházról. Ebben a saisonban még egy újdonság kerül színre a nemzeti színházban: az »Érdemjel.« A premiére e hó 29-én lesz. Az utolsó előadást június hó 16-án tartják s a szünet két és fél hónapig fog tartani, vagyis szeptember 1-ig. Az őszi saisonra eddig a következő újdonságok vannak előadásra elfogadva: »Két szerelem.« Teleky-pályadijat nyert tragédia Csiky Gergelytől. »Élősdiek« szinmű Csiky Gergelytől. »A pogány magyarok« Kóczán-pályadijat nyert történeti szinmű Gabányi Árpádtól és »Az új szomszédok« Fesztetich Andortól.

Az operából. Az intendáns a kéziratban benyújtott operák bíráló bizottságába Erkel Sándor karnagyot, Odry Lehel, Beer Ágost zeneirót és Harrach József orsz. zeneakadémiai titkárt hívta meg. A bírálók gr. Zichy Géza intendáns elnökléte

alatt már megkezdték működésüket. — A színház második karmesterévé Zichy ur Mader Raoul szerződtette, kiről sikerült fölfedezni, hogy magyar, mert Pozsonyban született.

Elektra a népszínházban. Érdekes előadás volt szerdán a népszínházban, az új bohémien-kör, az »Otthon« javára. Reményi hegedült, Komáromi Mariska énekelte és Bodó zongorázott. Az este fénypontja azonban Rákosi Jenő Elektra-paródiája, melyet a népszínház művészei briliánsan adtak elő. A paródia Szofoklesz Elektráját, tragikus fejlődését, ugyszólván jelenetről jelenetre utánozza, egy pesti házmester-család történetének keretében. Ime közlünk belőle egy részletet, a hol az öreg-legény, a házmester-Oresztesz tragikus esetéről ekkép számol be Elektrának:

Szem- s fültanu valék. Figyelj ide:
A mint történt, elmondom rendibe.
Erzsébetváros bucsút ünnepelt,
Öreg s ifju korán már lábra kelt.
Telvék az utcák, templomok, terek,
De koresmát néz e jó véru gyerek.
Apollóval cigány versenyen itt,
Ott trombitát a keszi banda vitt.
Vakkant nagyot lebujsban a kintorna
S a bumsztiban megkezdődik a torna.
Párját öelve s rikkantván nagyot,
A társaság ott csárdást taposott.
Kéjledeletben, mint örvény forognak,
Kendő és szoknya és farkocs lobognak.
Mint Bakhus napján homlott szatirok,
Mély szót hozzá lenni nem bírok.
Oresztesz a dicső hős mind körül
Ott járja, ott kurjongat legelül.
A falhoz vágott innár tíz palackot
És már-már egyedül bír a placzot.
Egyvégbe öt szabót ott felrugott,
Két hentest is a falhoz szoritott.
S a mint így járja bőszen egymagába,
Ordít: Ki a legény hát a csárdába?
S tánczosnéját derékon megragadja
S viszi, mint a Propontisz forगतagja.
Az az vinné, mert im sarkantyú peng,
Egy nagy bajusz a téren megjelent;
Néz gyilkos szemmel mint husz krokodil,
És közbevág így: félre most cibil.
S Oreszteszt jól a nyakszirtjén találja
S tánczos dámáját ott elokkupálja.
Harmincz szakácsné erre felsikolt
S aztán csend lesz: akár egy siri bolt.
Hallhattad szinte a légynek szárnycsapását
S a tánczosnék elfojtott szuszogását.
E közt magát Oresztesz felszedé,
S oda plántálja a támadó elé
S oly poslevest mér rája pusztá kézzel,
Hogy a vitéz se kér belőle kétszer.
Ez volt a jel az általános harcra,
Hult a csapás a fejre, hátra, arcra.
Hüvelyéből repült ki a kard, bicsak,
Hullt szerte egy-egy gomb, fül, konty, sisak.
Nem látott Trója oly keveredést,
Szent Gál — Veszprémben — oly verekedést.
S Olympus tudja, még mi nem történik,
Ha a rendőrség nem szakasztja végit.
A katonákat elviszi a patrol,
A rendőrség meg tesz a többi hadról.
Felfűzi mind és sorba megmotozza,
Korpusz deliktiket mind elkobozza.
Alig tudám bajjal megmenteni
S e gyászos hamvudrembe rejteni
Egy gombját s balfülét jó Oresztesznek,
Melyet e nagy csatában tegnap vesztett.
Szegénynek többi földi maradványa —
Mért mondjam? — Ráborult a börtön árnya.
A rendőrség elvitte a dunkliba
S a földön ez a legnagyobb hiba.
Mert Boszniából, ha oda került
Van még halandó, ki megmenekült,
Államvasuton is ki utazott,
Van ki épségben céljához jutott.
S adóketést ki fölebbezett,
Nem duplázták meg, ez is megesett.
De ki rendőrbörtönbe jut, ha asszony,
Ha férfi: annak Isten irgalmazzon.
Mig annak minden fórumát bejárja,
Rég nagyapa lett már az unokája.

Órgona-hangversenyt rendez *Lohr János* orgonaművész a terézvárosi templomban, a templomi énekkar és a budapesti férfi-dalegylet közreműködése mellett. *Lohr Beethoven*től, *Schubert*től, *Franztól*, *Rheinbergertől*, *Bachtól* és *Mendelssohntól* játszik fugákat, szonátákat és egyházi szerzeményeket. A *templomi énekkar*, *Kossovits József* karnagy vezetése alatt, *Liszt Ferencz* »Ave Mária«-ját, a férfi-dalegylet pedig *Cherubini* »Cantate Domine nostro«-ját adja elő »a capella.« Jegyek a Rózsavölgyi-féle zenemű-kereskedésben kaphatók.

HETI POSTA.

Pécs. K. Gy. A szárnypróbálgatások megbírálása nekünk nem valami kedvelt sportunk. A legtöbb esetben tiszteletteljes agyonhallgatással huzzuk ki magunkat a csávából, mert a t. szárnypróbálgatók egytől-egyig mind azt hangoztatják ugyan, hogy ők igazságot akarnak, tényleg azonban mind csak *kellemes* igazságot ért alatta és mi azzal nem mindig szolgálhatunk.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: **KISS JÓZSEF.**

Főmunkatárs: **JUSTH ZSIGMOND.**

A triesti általános biztosító-társaság (Assicurazione Generali) f. é. április hó 30-án Triestben tartott 59-ik közgyűlésén betérjesztette az 1890. évi mérlegeit. A közgyűlésnek tett jelentésekből értesülünk, hogy az *életbiztosítási ágban* a díjtartalék 2.293,129 frt 35 krral szaporodott és 1890. december 31-én 28.927,291 frt 36 krra emelkedett és hogy az 1890-ben ujonnan kötött biztosítások összege 17.696,232 frt 94 krra rugott, mi által az 1890. december 31-én érvényben levő biztosítások tőke összege 124.121,441 frt 72 krra szaporodott fel. Az évi díjbevétel az illetékekkel együtt 5.002,565 frt 89 krt tett ki.

A *tűz- és szállítvány-biztosítási ágazatokban* a díjbevétel 9.017,000 frt 32 krt tett ki, mely összegből mint minden tehertől mentes díjtartalék 2.250,646 frt 87 kr. helyzetetett tartalékba, míg az 1890. december 31-ikén a jövő évekre érvényben maradó díjkötelezvények összege 24.167,306 frt 81 krra rug. Az 1890-ben kifizetett károk összege 8.345,827 frt 21 kr. A társaság alapítása óta egész 1890. december 31-dikéig 235.717,767 frt 43 knyi tekintélyes összeget fizetett ki károk fejében. Ezen összegből 143,242 káreset 44,315,616 frt 47 knyi kártérítéssel hazánkra esik. Az összes biztosítéki alapok 2.545,432 frt 80 krral 43.303,671 frt 22 krra emeltek. Tiszta nyereség fejében 737,862 frt 44 kr. lón kimutatva, miből minden egyes részvényre 120 arany forintnyi (egyenlő 300 frankkal) jutalék esik.

Fekete, fehér és színes selyem-damasztokat

1 frt 40 krtól 7 frt 75 krig, méterenként (18 fajtaban) küld darab vagy ruhaszámra bér- és vámmentve. **HENNEBERG G.** (cs. és kir. udv. száll.) **Zürich**i gyári raktára. Minták kívánatra küldetnek. Levelekre 10 kros bélyeg ragasztandó.

Nagy képes árjegyzék ingyen és bérmentve.
Harmonikától külön árjegyzék.

Mindenemü hangszerek és zongorák javítása pontosan eszközöltetnek.

A „HÉT”

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI KÖZLÖNY.

Kiadja és szerkeszti: **KISS JÓZSEF.**

Megjelenik minden vasárnap.

A „Hét” a legváltozatosabb, legélénkebb és legmodernebb összes hetilapjaink között. Röptében hódította meg a közönséget és alig másfél évi fennállása alatt olyan olvasókört tudott teremteni magának, a milyennel csak kevés magyar hetilap dicsekedhetik. Szépirodalmi részében összegyűjti a jelenkori magyar belletrisztikai termelés színe-javát; társadalmi rovataiban kiméletlen kritikát gyakorol és színházi, irodalmi és művészeti részében maró gunynyal ostorozza a ferdeségeket.

A „Hét” a legliberalisabb szellemben szerkesztett magyar hetilap. Közöl *novellákat, költeményeket, dramatizált apróságokat, politikai és társadalmi esszéket*; figyelemmel kíséri a hét összes mozgalmait és kiválasztja és feldolgozza a legfontosabbakat és legértékesebbeket. Kultivál minden genret, hozzászól mindenhez, de sohasem lépi át azon határokat, melyeket a jó ízlés — irodalmi lapnál a legfőbb kriterium — parancsol.

A „Hét” az egyetlen szépirodalmi hetilap, mely a péntek esti *színházi premiérekről* még ugyanazon a héten, ugyszólván a napilapokkal egyidejűleg hoz nagyobb szabású ismertetések. A novellisztikus rész kivételével actualis minden közleményében és jórészt ennek köszönheti nagy sikereit és azon közkedveltséget, melyben részesül.

A „HÉT” előfizetési feltételei:

Egész évre 10 forint, félévre 5 forint, negyedévre 2 forint 50 krajczár.

Előfizethetni továbbá a „HÉT”-re és a „MAGYAR HIRLAP”-ra együtt kedvezményes áron, vagyis 24 frt helyett a két lap egész évre 20 forint, félévre 10 forint, negyed évre 5 forint.

Mutatványszámokat kívánatra ingyen és bérmentve küld

A „HÉT” kiadóhivatala VIII., József-körút 14.